תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · ספר הזכות

ספר הזכות על כתובות

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ספר הזכות על כתובות

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ספר-הזכות-על-כתובות/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף יד: 4
דף כא: 8
דף כו: 10
דף כז: 13
דף מ: 16
דף מא: 19
דף מב: 19
דף מג: 21
דף מד: 26
דף מו: 28
דף מו: 29
דף מז: 31
דף נו: 34
דף נט: 36
דף סא: 37
דף סב: 40

דף יד:

כתוב בהלכות המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה וכו' ואמרי' התם נאמר כאן נערה הא כל מקום שנאמר נער אפי' קטנה במשמע אלמא כרבנן ס"ל. גם זו אינה ראיה דטעמייהו דרבנן קא מגלי ובפ' אלו נערות לטעמייהו דרבנן קא מייתי ליה להאי קרא והא דקא סמיך ליה על מוציא שם רע משום דהאי קרא דמוציא שם רע שהוא נערה מלא הוא ניהו דקא מגלה על נערה דקנס שהוא חסר דאפי' קטנה במשמע הלכך מכל הני ליכא ראיה לדחות לר"מ דסתם לן תנא כוותיה תרי סתמי בכתובות ובמס' חולין ובריייתא דאילונית דאיתניא לעיל בהאי פירקא נמי סתמא כר"מ ואי מדאמר רב זו דברי ר"מ דלמא זו וס"ל כדאשכחן ביבמות פרק אלמנה לכה"ג בענין המזכה לעובר ואפי' תימא זו ולא ס"ל כיון דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ואשכחן תרי סתמי כר"מ אע"ג דרב לא ס"ל כר"מ רב ור' יוחנן הלכה כר"י הלכך הלכה כדפסקי קמאי ואפי' תפס מפקינן מיניה ודיני קנסות היכא דעמד בדין וכפר ובאו עדים אע"ג דלא מגבינן להו האידנא אמור רבנן דמשמתינן ליה עד דמפייס לבעל דיניה לראיית ב"ד ואם יש לו לקנס קצבה מן התורה כגון נ' של אונס ומפתה עד דיהיב ליה באותה קצבה ואם הודה ובאו עדים קי"ל כמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ואי תפס מפקינן מיניה והיכא דתפס מקמי הודאה ואח"כ הודה נמי מפקינן מיניה ולא אמרי' דתפיסה דקמי הודאה כעדים דמיא ממאי מדאמר ר"ג לר' יהושע אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות ואמר לו ר' יהושע אין בדבריך כלום שכבר הודית והא טבי כתופס לפני הודאה דמי שהרי גופו אצלו היה ולא היה מחוסר גובייגא ואפ"ה לא יצא לחירות מפני הודאתו של ר"ג אלמא לאו כעדים דמיא ומפקינן מיניה מיהו היכא דתפיס קודם הודאה וליכא עדים בתפיסתו דיכול לומר לא היו דברים מעולם ואתי לבי דינא וכפר ביה אידך בההוא קנסא אם הודה לאחר מכן איסתפקא לי מלתא אי הוי האי מגו כעדים כדאמרי' בעלמא מה לי לשקר כעדים דמי וכיון דבההיא תפיסה איכא מגו הויא לה כעדים ואילו היכא דכפר ואתו עדים הא מיחייב והשתא נמי מאי דתפיס מקמי כפירה והודאה תפיסה הוא דמהימנינן ליה כעדים או דלמא כיון דאילו הודה פטור לא עדיף מגו מהודאה דנפשיה ואע"ג דאמרי' מה לי לשקר כעדים דמי לאו דעדיף מהודאה דנפשיה דהודאת בעל דין כק' עדים וכל היכא דהודאה לא מהניא מה לי לשקר לא מהני כי הכא. הא מלתא אסתפקא לי בד"ק ולא אתבריר גבאי כהוגן עד יבא ויורה צדק לנו. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר מדברי שניהם עדיין לא נתברר הדברים דודאי לפי ענין הסתמות משמע דראה רבי דבריו של ר"מ וסתמו במקומות הרבה כאן ופ"ק דחולין ועוד שנינו בפ' ד'

מיתות ב"ד הבא על נערה מאורסה אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה ואיתמר נמי עלה אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים נערה אפי' קטנה במשמע ועוד בסוגיא דהתם דבעא מיניה ר' יעקב בר אבא מרב בא על הקטנה מאורסה לר"מ מהו לגמרי ממעט או מסקילה ממעט לה א"ל חייב א"ל והא כתיב ומתו גם שניהם שתיק רב אמר שמואל מ"ט שתיק רב לימא ליה ומת האיש אשר שכב עמה לבדו. כתנאי ומתו גם שניהם עד שיהו שניהם שוין דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר ומת האיש אשר שכב עמה לבדו וכבר פירשו דהני תנאי בדר' מאיר שייכי וכר"מ סבירא להו וכן ענין הסוגיא מוכיח עכשיו היאך אנו יכולין לדחות שלש סתומות ומשנת התנאים ר' יאשיה ור' יונתן שדורשין כר"מ ובמס' קדושין בפ"א הסוגיא כמותן דאיתמר התם ורבנן האי לבדו מאי עבדי ביה מיבעיא להו לכדתניא ומתו גם שניהם עד שיהיו שניהם שוין דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר וכו' הרי דבר קשה להוציא דברים חזקים הללו מכלל הלכה ג"כ דברי רבינו ז"ל ראיות חזקות הם לקיים דברי חכמים חדא דא"ר יהודה זו דברי ר"מ ומשמע בכל מקום זו ולא ס"ל עד דמפרק ליה בתלמודא בהדיא וס"ל ועוד דאי זו וס"ל איכא לאקשויי עליה אלא מאי קמ"ל כדמקשי התם ביבמות פ' אלמנה לכה"ג והתם מפרש קמ"ל דפליגי רבנן עליה דר' יוסי והכא פשיטא מתני' היא. ומה שאמר ה"ר אברהם ז"ל דאפי' תימא זו ולא ס"ל כיון דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה אע"ג דרב לא ס"ל כר"מ רב ור' יוחנן הלכה כר"י זו אינה תשובה שכמה סתמות בתלמוד הוציאו אותן מכלל הלכה כדברי רב ושמואל ור"ל ור"א ושאר האמוראים ולא חששו לכללו של ר' יוחנן לפי שאין למדין הלכה מן הכללות לדחות פסק שנאמר בתלמוד בפרט וכן מה שהביאו רבינו מדברי ר"ל דאמר המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב זו ראיה גדולה וחזקה היא דהא מלתא מימרא היא ושמעתתא באפי נפשה איתמר ומכללא הוא דדקו מינה. אבל מה שאמר מבעיא קמייתא דהיא כרבנן אני תמה עליו פה קדוש איך יאמר דבר זה דכל מלתא דלאו מסקנא לא גמרינן מינה לפסק הלכה דהא ודאי בגמ' לא מצי לאקשויי עליה דרבא אי בעי חדא מלתא אליבא דרבנן אלא משבשי מאנפא אחרינא ובמסקנא אתיא כדברי הכל מ"מ אע"פ שזה מקום ספק הוא דעת נוטה לפסוק כרבנן דבכ"מ שאין בו הכרע מפורש אין חוששין לדברי היחיד שזו תורה שלימה היא אחרי רבים להטות וכ"ש שסוגיות האמוראין מכריעין יותר מסתמי המשניות דבתראי נינהו ועוד דטעמייהו דרבנן עדיף מדר"מ שהם דורשין מסורת ומקיימין מקרא ור"מ לא איכפת ליה בנער דבכל התורה כולה חסר ובמוציא שם רע מלא וסוגיין בכולה תלמודא למדרש כה"ג ומסתברא לי דר"מ ורבנן בתרתי פליגי פליגי

באונס ומפתה ופליגי במוציא שם רע ולא תליין פלוגתא בהדדי דאפי' לרבנן דאמרי נער חסר אפי' קטנה במשמע איכא למימר דגבי מוציא שם רע כיון דכתב ביה רחמנא נערה מלא למעוטי כל דין סקילה מקטנה מאורסה הוא דאתא וכי היכי דפטור מקנס כר"ל פטור נמי מסקילה וכך אמרו בירושלמי בפלוגתא דבא על הקטנה מאורסה מ"ט דרבנן נער חסר כתיב בפרשה מה מקיים ר"מ נער ר' אבהו בשם ר"ל נערה א' שלימה כתובה בפרשה למדה על כל הפרשה כולה שהיא גדולה הלכך אע"ג דסוגיין אליבא דר"מ בבא על קטנה מאורסה באונס ומפתה כרבנן קי"ל דהתם לא כתיב בכולהו פרשיות אלא נער ואפי' קטנה במשמע. ולראשונים מצאתי מהם פוסקים כר"מ ומהם כרבנן ולא עלתה בידם ממנה אלא מחלוקת:

ולענין מ"ש הרב ז"ל בדיני קנסות. יש להתלמד בדבריו מה שאמר דאמור רבנן היו משמתין ליה עד דמפייס לבעל דיניה לראיית ב"ד ואם יש לקנס קצבה מן התורה עד דיהיב ליה באותה קצבה אנו תמהין בזה שהרי אמרו בגמ' משונה הוא ולא מגבינן בבבל ואי אמר אקבעוה זמנא לא"י מקבעינן ליה ואי לא אזיל היו משמתין ליה אלמא לא היו משמתינן ליה אלא בדמקבע ליה זמנא לקמי מומחין דא"י והכי נמי מסתברא שאם תאמר דהיו משמתין אותו לשלם כפי ב"ד של כאן או כפי קצבה של תורה הרי דנת דיני קנסות שלמין בבבל שאין לך כפייה ועשוי גדולה מזו ונקטיה בדוכתיה דלשבקיה לגלימיה הוא אבל מנהג שתי ישיבות שאמרו לשמותי ולא לשלם קצבה של תורה ותשלום הקנס ע"פ ב"ד אלא אומרין לו פייס לפלוני חברך שהעברת עליו את הדרך במה שתוכל לפייסו ואם הלה מסרב מלהתפייס לו רואין ב"ד אם עולה לו בדמי פיוס כשיעור התשלומין אומרין לו די לך בכך ומתירין לו לאלתר ואלו הן דברי רבינו ז"ל בפ' החובל ומטעם דכיון דלא הטילו עליו שומא ידוע ודין קצוב אינן כדנין דיני קנסות שפסלה אותן תורה מהם כך ראינו לראשונים מפורש בתשובות שכתב הנגיד ז"ל תשובה לרב צמח באונס משום שלא יהא חוטא נשכר ושלא יהו ישראל פרוצין בנזקין שכיון שהיו דנין שאין גובין קנסות בבבל שולחין יד זה בזה היו נהגו חכמים אחרונים לנדותו עד שמפייסו בממון או שירבה עליו רעים ויפייסו ברעים ומעשה בא' שהפיל שינו של חבירו ונדהו מר צדוק גאון זצ"ל ואמר לו דבר קצוב איני חותך עליך לך ופייסו בדברים או בממון ועכשיו כל דיני קנסות בטלו ומנהג כמו שהנהיג אותנו מר צדוק זצ"ל כן אנו נוהגין. ועוד תשובה לרב שר שלום היו מנדין אותו עד שמפייסו בלא שום ב"ד וכך מנהג בשתי ישיבות ולר' נטרונאי אע"פ שאין פוסקין דין עליו לשלם דמי שינו או דמי עינו ודאי היו מנדין אותו עד שמפייס אותו בין במועט בין ברב ור' שרירא ז"ל אמר לא מצאנו בתלמוד

לנדותו אלא עד דמסלק הזיקו מדר' נתן וסמכו מכאן חכמים האחרונים וראשי ישיבות בזמן שראו הפסד גדול כאשר אין ד"ק נגבין ועשו תקנה לנדות החובל עד שמפייס את הנחבל בקרוב כי אין להם דרך לדקדק ולא שאומרין לזה כי כן קצבנו לתת כך וכך ולא לזה כי כן קצבנו עליך ליטול כך וכך כי זה דיני קנסות אלא משערין בלבם שיעור קרוב ואין מגלין אותו והיו מנדין את החובל עד שיפייס את הנחבל ומחרישין ממנו ורואין עד כמה מגיע לו לתת אם קרוב כאשר יש בלבם והנחבל אינו מקבל אומרין לו אין לנו כח לנדותו יותר מכאן ומתירין לו ואם רחוק ממה שבלבם מנדין ומחרישין עד שיקרב לאותו שיעור אלו דברי הראשונים ז"ל ומדבריהם אתה מכיר שהם מנצלים עצמם ממה שכתבנו שלא יהו כדנין דיני קנסות לא כמנדין ולא כיורדין לנכסים. ועוד הוסיף רב שרירא בתשובה שלו שמודיעין להם שאינן דנין את הדין שכבר פסלה תורה אותן בכך. ומה שאמר עוד הרב ז"ל שאם הודה ובאו עדים קי"ל כמאן דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ואי תפס מפקינן מיניה והיכא דתפס מקמי הודאה ואח"כ הודה נמי מפקינן מיניה ממעשה דר"ג אין דינו אלא מודה בקנס שיש בו ממון דלא קי"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור אלא באומר גנבתי ובאו עדים שגנב שהרי חייב עצמו בקרן כדאיתא במרובה וכן פסק רבינו בהלכה. ועיקר דינו של הרב ז"ל בהודאה זו לפי דעתי א"צ דהאידנא לא משכחת לה במודה בקנס משום דהודאה בב"ד בעינן כדאמרי' התם שאני ר"ג דשלא בב"ד אודי והא ר' יהושע אב"ד הוה חוץ לב"ד הוה קאי וכיון דאנן הדיוטות אנן ליכא השתא הודאה בב"ד למיפטר מיניה חיובא דקנס דהו"ל כמודה בפני ב' או בפני ג' חוץ לב"ד דכל הודאה שאין דינא לחייבו עליה אינה פוטרתו כשבאו עדות לבסוף וכדאמרי' אין מועד בבבל משום דבעינן העדאה בב"ד וליכא הלכך אי תפס לא מפקינן מיניה בין דתפס מקמי הודאה בין דתפס לאחר הודאה ואע"פ שכתב רבינו ז"ל בהלכות שמעתא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים כמו שהזכרתי כך נהג בכל ענין הקנסין לכתוב בהן ולקצר כאילו היו מומחין בא"י בימיו כמ"ש ואי אמר אזמנוה לדינא לא"י מזמנינן ליה ואי לא אזיל היו משמתין ליה. וענין ספיקו של הרב ז"ל בתופס קנס שלא בעדים והודה הלה בסוף כבר יצא דינו מכלל דברינו להתחייב בזמן הזה מפני שאין ההודאה כלום אפי' במודה בב"ד מומחין אני אומר שלא פטרה התורה בקנס אלא שלא חייב אותו מתחלה ע"פ עצמו דכתיב אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו אבל זה לא ע"פ עצמו מתחייב אלא לזה אנו מאמינים שאמר נתחייב לי קנס ותפסתי משלו לתשלום קנס שלי הלכך ירשיעון אלהים קרינן ביה ולא קרינא ביה מרשיע את עצמו כלל דמה הוסיף או גרע בהודאה שלו וכל שכן כשתפס משלו מטלטלין ובא זה לתבוע

בדין להחזירם ולפרוע לו קנסו בדמים שאין זה מודה בקנס אלא זריז ונשכר הוא. וגדולה מזו אמרו שאני התם דמחמת ביעתותא דעדים הוא דקא מודה אלמא לא פטרתו תורה אלא במחייב עצמו ומודה בקנס שלא לצורך אבל זה להנאת עצמו הודה ולא להתחייב בדין ובפ' שור שנגח ד' וה' אמרי' ולימא ליה אי תם הוה מודינא ומפטרנא ואפי' למ"ד פלגא נזקא ממונא לימא ליה אי תם הוה מעריקנא ליה לאגמא ומפרקינן וכגון דקדם בעל דין ותפס וזו היא נוסחתו של ר"ח ז"ל אלא שיש שגורסין כגון שקדמו בי דינא ותפסוה ומ"מ הרי הדין פשוט ומבלי ספק כלל:

דף כא:

כתב בהלכות תנאי כתובה ככתובה דאמי נפקא מינה למוכרת ולמוחלת ולפוגמת ולתובעת וכו' תובעת ל"ש תובעת כתובתה ול"ש תובעת תוספת אין לה מזונות:

השיב הרב ז"ל שגגה היא זו דהא קי"ל כרבנן דאמרי מקצת כסף ככל כסף ואפי' מכרה מקצת כתובתה יש לה מזונות וכ"ש תובעת מקצת ומנ"ל דמוכרת עדיפא טפי מתובעת דאמרי' פ' נערה שנתפתתה א"ר יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אבדה מזונותיה ואקשי' עלה מהא דתניא מכרה כתובתה משכנה כתובתה אין לה מזונות הני אין תובעת לא ומשנינן הני בין בב"ד בין שלא בב"ד תובעת בב"ד אין שלא בב"ד לא אלמא מוכרת עדיפא מתובעת וכיון דתוספת כתובה ככתובה דאמי ודאי יש לה מזונות דמקצת כתובה היא דתבעה. ופי' הרב י"ל תובעת אע"פ שתבעה מנה מאתים לא אבדה מזונותיה הואיל ולא תבעה תוספת דכמקצת כתובה דמיא ואילו הוי תוספת חוב או מתנה הו"ל כמלתא אחריתא ואבדו מזונותיה בתביעת מנה מאתים שהם עיקר הכתובה. ע"כ דברי הרב ז"ל. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר אבל זה הפירוש יותר משתבש למעיין בו שאין זה לתובעת בכתובה אלא למזונות וכך היה לו לומר ניזונית כלומר שניזונית משום תוספת בין שנפרעה מן העיקר בין שתבעתו בב"ד בין שמכרתו לאחר ודברי רבינו סתומין יש לפרש בהן כשם שהתובעת כתובה בב"ד אין לה מזונות כך התובעת תוספת לומר שזה הדין נוהג בו נפקא מינה לר"ש דהפסידה מזונות אם תובעת תוספת ולרבנן כשתובעת תוספת עם העיקר. וכן בניזונת בתבעתה דכשם שניזונת משום כתובה ותובעת אותה בב"ד אין לה מזונות כך הניזונית משום תוספת כגון שמכרה עיקר או שנפרעה ממנו ותבעה תוספת אין לה מזונות שלא תאמר בתביעת עיקר הפסידה מפני שהוא תנאי ב"ד ותביעתה כגבייה שלה אבל בתוספת לא תפסיד עד שתגבה קמ"ל ולא חשו לפרש בכאן אלא שדין תביעה נוהג

בתוספת נ"מ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כך נ"ל. ודעת אחרים שהתובעת בב"ד אין אומרין בה מקצת כסף ככל כסף שאין דין תביעה לחצאין ולא מבעיא כשרצו יתומים ליתן לה כתובה והיא אינה רוצה כאנשי גליל שיכולין לומר לה שתוקי ממנו או טלי כתובתיך וצאו אלא אפי' לא רצו היתומים ליתן כלום כיון שהוא מזקיקה לב"ד לירד לנכסים ולהכריז ולמכור אין לה מזונות כל עזות ובזיון אלמנות שיש לה בתביעת הכל יש לה בתביעת מקצת הלכך לא קרינא ביה מיגר אלמנותיך ורבינו שלמה גם הוא כלשון רבינו בעל ההלכות כתב:

כתוב בהלכות לשבועה כשם שאינה נפרעת כתובתה אלא בשבועה כך אינה נפרעת תוספת אלא בשבועה:

השיב הרב ז"ל גם זו שגגה היא לא יהא התוספת אלא חוב או מתנה מי גביא מיתמי בלא שבועה אלא הפירוש שאם ייחד לה מטלטלי או מקרקעי לכל הכתובה נוטלת אותם בלא שבועה בין לכתובה בין לתוספת ולא אמרי' שהתוספת חוב הוא וחוב אינו נגבה מן היתומים אלא בשבועה ואע"פ שייחד לו קרקע בחובו דאמרי' דלמא פרעיה משא"כ בכתובה דאמרי' מטלטלי ואיתנהו בעינייהו שקלא להו בלא שבועה וטעמא דמלתא משום דבע"ח בזוזי מסלק ליה ואפי' מאפותיקי גמור. ואילו בכתובה אפי' בשום שהכניסה לו משלה אם אמרה כלי אני נוטלת הדין עמה הלכך כמאן דגבוי דמי בין לכתובה בין לתוספת ושקלא להו בלא שבועה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר גם זה הפי' מתרחק מעיקר לשון הגמ' שאם לדין אחר שנפטרת בו מן השבועה היה לו להזכיר הדין בשמו ולומר למייחד לה שהרי פטור שבועה זו אינו תלוי אלא בייחוד הזה ולשון שבועה סתם אינו אלא בענין שבועה עצמה ולפי דעתי יתכן לפרש בו שאם פטרה מן השבועה ליטול כתובה אף התוספת בכלל ופי' נכון הוא ויש לי לדקדק אחר טעמו של הרב ז"ל שלא אמרו כלי אני נוטלת הדין עמה אלא משום שבח בית אביה כמו שמפורש במקומו בפרק אלמנה לכה"ג הלכך אין הדין נוהג אלא בכלים שהביאה לו צאן ברזל ואפשר שכן הדין אפי' בשום שכתב לה כנגד מה שהביאה והכניסה לו במקום נדוניא וקבל אותו השום על נכסיו בצאן ברזל שידה ורשותה בשום הזה בזכותה בשל אביה שהם נמי שבח שלה וזה בספק ושלא כדעת רבינו אבל במטלטלים שלו המיוחדים למנה ומאתים ולתוספת באמת הדין עמו ליתן דמים אלא שדינו של הרב ז"ל לענין בע"ח דין אמת הוא שלא אמרו בייחד מטלטלין בעינייהו וארעא בארבע מצרנאה אלא בכתובתה לפי שאינו עשוי להתפיסה צררי אחרי הסמך הזה אבל בבע"ח חוששין לפרעון ולענין התשובה ש**השיב הרב ז"ל** שאפי' בשאר

חובות נמי דעלמא נמי נשבעת קושיא גדולה היא בודאי על דברי רבינו ורובי המפרשים וה"ר יוסף הלוי בן מיגש תלמידו של הרב ז"ל השיב בפירוקא דתוספת איצטריכא ליה כדאמרי' בפ' השולח אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. והוינן בה מאי איריא אלמנה אפי' כ"ע נמי דהא קי"ל אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה אלמנה איצטריכא ליה סד"א משום חינא הקילו רבנן עלה קמ"ל מזה אמרו שאפי' בתוספת נוהג הדין הזה ולא אמרי' נקל בה משום חינא בתוספת דכולהו חששי בעלמא נינהו דלא עבידי אינשי לאתפוסי בה צררי כעיקר כתובה שהיא תנאי ב"ד קמ"ל מ"מ כיון שהיא תקנה מיוחדת בכתובה פירשו בתוס' שהיא כעיקר כתובה:

כתוב בהלכות וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם בין כתובה בין תוספת: **השיב הרב ז"ל** גם זו דלא כהלכתא קא מפרש לה דהא קים לן כרבנן דכל זמן שהיא בבית אביה אינה גובה אלא עד כ"ה שנה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר אני תמה על הרב ז"ל שהוא מן המזכין בדברי רבינו היה ולא מן המחייבין והדבר ברור בזה שלא נתכוין אלא לתפוס רישא דמתני' כלומר תנאי כתובה ככתובה לענין אותה משנה ששנינו כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם. תדע שהרי לענין גובה לעולם אין לומר תנאי כתובה ככתובה דמי נ"מ למוכרת ולמוחלת עד וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם ולכתובת בנין דיכרין וכיוצא בו בגיטין והא בעינן שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה ובשבועות שכנגדו חשוד על השבועה אפכינן ליה אאידך אינן אלא כמזכירין המשנה ופשוט הוא:

דף כו.

כתוב בהלכות והלכתא כרב הונא דאמרי' לקמן היכי דאמי מורדת אמר אמימר בעינא ליה ומצערנא ליה שמעינן מינה דמתשמיש הוא דהויא מורדת כרב הונא:

השיב הרב ז"ל אני בעניותי איני רואה הסיוע מכאן לדחות דברי ר' יוסי בר חנינא דהא אמרי' בגמ' מתשמיש כ"ע לא פליגי דהויא מורדת כי פליגי ממלאכה וכיון דמתשמיש הויא מורדת לדברי הכל מבעיא לן למידע היכי דמיא מורדת דמתני' דפוחתין לה מעט מעט כגון דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה לאיעכובי גביה ולמיפחת לה פורתא אלא דמפיק לה לאלתר בלא כתובה מיהו משום קנסא דלמא עיניה נתנה באחר משהינן לה לגיטא תריסר ירחי שתא והנך תריסר ירחי שתא לית לה מזונות מבעל ואי מתה ירית לה וקבר לה ומ"מ ממלאכה נמי הויא מורדת וכי אמרה בעינא ליה ומצערנא ליה ממלאכה פחתינן לה וכי אמרה מאיס עלי ולא

עבידנא ליה לא עבידתא ולא תשמיש לא כייפינן לה ומפקינן לה לאלתר כדפרישנא אלא איכא ראיה מהא דאמר ליה רב חייא בר יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא ושני ליה אינו דומה מי שיש לו וכו' ואי איתא דממלאכה קאמר מאי קשיא להו בנדה והא בת מלאכה הויא ואפשר דממלאכה קאמר אלמא תרוייהו ס"ל דממלאכה לא הויא מורדת מיהו היכי תיסוק אדעתין דאיתתא בעיא מזוני מגברא ולא עבדא ליה שום עבידתא דלא תהוי מורדת ובהדיא אמרי' בנודרת מלהניק את בנה שהוא כופה ומניקתו ואם לאו דפוחתין לה מכתובתה במה הוא כופה אלא ודאי או פוחתין לה או תצא מיד בלא כתובה וכ"ש היכא דלא נדרה וא"ת כופין אותה בדברים הא אמרי' בדברים לא יוסר עבד וא"ת בשוטי אשה ודאי לאו אורח ארעא ואפשר דכי אמר רב הונא ממלאכה לא הויא מורדת דוקא ממעשה ידיה בלבד קאמר והוא מה שעושה לו בצמר ורב הונא לטעמיה דאמר יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ור"י בר חנינא ס"ל כר"ל דאמר שיכול הוא לכופה למעשה ידיה ומש"ה אפי' אמרה איני ניזונית ואיני עושה מורדת היא אבל משאר מלאכות שהיא חייבת לו דלא תליין במזונא הויא מורדת לכ"ע ורב הונא גופיה נמי דאמר ממעשה ידיה לא הויא מורדת אפשר לומר דוקא היכא דאמרה איני ניזונית ואיני עושה אבל היכא דשקלה לה מזוני מיניה ולא עבדא ליה פשיטא דהויא מורדת ואי בעי איהו נמי למימר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך וקא ספקי ליה למזונהא מצי למימר לה ואי לא בעי למימר לה ולא בעי לזונה והיא נמי בעיא לאיתזוני מיניה ולא בעיא למעבד ליה עבידתא מורדת הויא כך נ"ל. והשכל מורה על זה לפי שאין הדעת מקבלת שיהא בעלה זנה ומפרנסה ויהא הוא טוחן ואופה ומבשל ומכבס לעצמו ומה יעשה בהניק את בניו אם לא תשיג ידו לשכר מניקה. ואי משום בעיא דרב חייא בר יוסף דאמר לשמואל נדה בת תשמיש היא לאו ראיה היא דאפשר דמשמע להו דנדה דומיא דחולה דהויא מורדת מתשמיש ולאו ממלאכה דהא לאו בת מלאכה היא וחד גוונא קתני להו ומש"ה אקשי ליה היכי משכחת לה נדה מורדת מתשמיש דהוי דומיא דחולה ותו לא מידי ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר חס ליה למרן ז"ל לפרושי הכי דא"כ היה לו לומר לר"י בר חנינא ממעשה ידיה דסתם מלאכה כל אלו המלאכות שהאשה עושה לבעלה במשמע ורב הונא דנקיט אתשמיש דהוא בטול עיקר נשואין וצערו של איש בגופו ודאי לאפוקי כל דין שבממון אתיא ולהכי קאמרינן בגמ' רב הונא אמר מתשמיש מתשמיש אין ממלאכה לא רב הונא לטעמיה דאמר יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ועוד מדאמר ליה רב חייא בר יוסף לשמואל מה בין מורד למורדת ואמר לו צא ולמד משוק של זונות ואם

איתא דלדברי הכל מורד ומורדת דמתני' ממלאכה נמי מה אתה למד מן השוק הזה והלא אף במלאכה שמרדו של איש קשה משל אשה לפי שהוא מונע ממנה חייה דינה כן. ובירושלמי נמי פירש ר"י בר' חנינא מרד דמתני' בכל ז' מלאכות שלה ובג' שלו וח"ו לשנות שיטת הגאונים ז"ל בהלכה פשוטה ומסכמת בחבורי כולם ז"ל אבל שאלת הרב ז"ל שאמר היאך יתכן שיהא הוא זונה ומפרנסה ולא תהא אופה ומבשלה ומניקה נ"ל שיש טעם בזה לרב הונא שאין פוחתין מסך הזה ז' דינרין בשבת ולא מפסידין כל כתובתה בארבע שבתות של הכרזה אבל שמין כמה המלאכות האלו שוות לבעל ומגבין לו משלם כלומר שוכרין שמש לשמשו ומניקה להניק את בנה וחוזר וגובה ממנה בב"ד שיורדין לנכסי מלוג שלה או לצאן ברזל ומוכרין או פוחתין מהן לבעל בטובת הנאה כמו דמי מלאכות הללו כדין האשה שחבלה בבעלה או באחרים או שנתחייבה להם בכלום וכן הוא פוחת ממזונות שנותן לה בכדי דמי מלאכה שמורדת בה ואם מרדה בכולן אינו זן כלל וגובה המותר משלה כמו שפירשתי דהני מלאכות דבר שבממון הן שחייבו אותה חכמים אצל הבעל ואינן מתנאי אישות שלא יהא בתשלומין אלא משלמת מה שעליה כדין כל דבר שבממון שהרי אם הכניסה לו שפחות יושבת בקתדרא ואפשר שב"ד היו משמתין עליה שתעשה כדין מאן דלא ציית דינא וכן מצינן למקצת ראשונים. ולר"י בר חנינא אין שמין אלא קונסין כדין מורדת לפחות או להפסיד בארבע שבתות ואי קשיא והא תניא וכן היא שנדרה שלא תארוג בגדים נאים לבנה תצא בלא כתובה התם כיון דנדרה מיד נמי יוצאה בלא כתובה שא"א באשה נדרנית שמשיאתו בנדריה שם רע בשכנותיו ועוד שא"א בתשלומין שאין כאן דין ממון וכ"מ ששנינו כפייה באשה כגון אינו כופה לעמוד לפני אביו אבל כופה ליתן תבן לפני בהמתו וכגון אין רשאי לכוף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת בכולן אינו אלא כפיית הבעל בעצמו שהוא כופה בדברים ובמזונות וכיוצא בעשוי הזה. וכ"מ שיש בו דין ממון אם בא לב"ד גובין ממנה כמו שפירשתי לא שיכתבו עליה איגרת מרד מפני שאינה נותנת תבן לפני בקרו ותפסיד כתובתה בארבע שבתות וזה ששנו בברייתא בפ' אע"פ וב"ה אומרים כופה ומניקתו יכולני לפרש לענין הכפייה שהזכרנו אלא שאין עיקר הלשון משמש כאן כפייה ועשוי ממש ולא בא לומר אלא שאין הנדר צריך הפרה כלל והוא אומר לה טלי והניקי כענין ששנינו בנזירות חומר בנשים מבעבדים שהאיש כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו כלומר שאין נדרי אשה בטלים אלא בדרך הפרה מופר ליכי ונדרי עבדו דרך כפייה אצ"ל לו מופר לך מותר לך אלא אומר לו טול ואכול טול ושתה ומן הלכה הזה אמרו כופה ומניקתו וכן אמרו הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו לומר דמשעבדא ליה ואין נדרה

צריך הפרה כלל ואין כאן ענין למורדת. ולענין הפסק נמי הסכימו הראשונים לפסוק כרב הונא ורבינו סייע הדבר מסוגיין דאיתמר לקמן היכי דאמי מורדת דכיון דפרישו מרד תשמיש מצערנא ליה ולא פרישו במלאכה כלום ולא אמרו היכי דאמי מורדת ממלאכה אלמא סוגיין כרב הונא ובר מן דין מבעיא דר' חייא בר' יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא ולקמן נמי בעא מיניה מה בין מורד למורדת ואמר לו צא ולמד משוק של זונות דבר אחר זו יצרה מבפנים פירש לו שני טעמים במרד תשמיש ולא פירש במרד של מלאכה כלום וכן השואל לא שאל ולא הקשה ממרד של מלאכה אלמא אינו בדין משנה זו כלל ועוד מסוגיא דשמעתא דאומר איני זן ואיני מפרנס דא"ר יוציא ויתן כתובה ושמואל אמר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון כלומר שיהיו יורדין לנכסיו וזנין אותה ש"מ שאין דין מורד ומורדת בדבר שבממון. שאפי' בחיי נפש שלה אין לה אלא מגבית ב"ד כ"ש במלאכות קטנות שלה ואפי' רב לא קאמר אלא משום דאין אדם דר עם נחש בכפיפה שא"א לה להתענות עד שתביא לב"ד תדיר ויהיו חייה תלויין לה מנגד הא במלאכה שלה אין זה מרד שתצא בו בלא כתובה ואין הדבר צריך הכרע דכל דלא איתמר הלכה בגמ' לא קנסינן לאיתתא בדידה להפסידה כתובתה אלא משלמת במה שהיא חייבת בדין ולא בקנס כמו שפירשתי ובזה יצא הדין לאמתו. ויש לנו עוד לדקדק על דברי הרב ז"ל בענין ומשהינן ליה תריסר ירחי שתא אגיטא וכבר נכתב הרבה בענין מורדת:

דף כז:

כתוב בהלכות אמר שמואל כותבין איגרת מרד על ארוסה אבל לא על שומרת יבם הא דשמואל שייכא במשנה אחרונה וליתא למשנה אחרונה:

השיב הרב ז"ל ואני אומר דוקא בדקא אתי מחמת טענה דאמר כמה דאגידא בי לא יהבי לי איתתא אחריתא ומתברר לן דהכי הוא כדקא טעין אבל אי משכח איתתא אחריתי לא דייניגן לה כמורדת אלא אמרי' ליה זיל נסיב איתתא אחריתי ואי לא משכח נמי איתתא אחריתי לא אמרן אלא כשהיא מורדת לגמרי שאינה רוצה לא לחלוץ ולא ליבם אבל אם הוא רוצה ליבם והיא רוצה לחלוץ לאו מורדת היא. ואם ישאל השואל כיון דהכי היא דמשום דאגידא ביה ולא משכח איתתא אחריתי הוא דהויא מורדת מאי איריא לאחר שחזרו אפי' למשנה אמצעית נמי נימא הכי דהא מפקיע ליה מאיתתא אחריתי תשובתו דלמשנה אמצעית כיון דליבם לאו מצוה מן המובחר הוא ואיהו קא תבע לה לא מזדקקינן ליה אע"ג דהיא אינה רוצה לא לחלוץ ולא ליבם מ"ט דאיהו שלא כדין תבע ואי הוי תבע לחלוץ מזדקקינן ליה משום דכדין תבע ועכשיו שחזרו בין שתבע לחלוץ בין שתבע

ליבם נזקקים לו משום דאגידא ביה ולא משכח אחריתי ואיהו בדין קא תבע בין יבום בין חליצה. ואומר לי לבי כי המחלוקת שנחלקו שתי הישיבות בדבר זה בהא ודאי איפליגן דחדא מתיבתא ס"ל כי האי טעמא דכתיבנא ומתיבתא אחריתי ס"ל כיון דמצות יבום קודמת למצות חליצה והיא אינה רוצה להתייבם אע"פ שרוצה לחלוץ מורדת היא משום גוף המצוה ולאו מטעמא דלא משכח איתתא אחריתי אלא דהויא לה כארוסה דמשעבדא ליה למצות יבום הואיל והיא קודמת לחליצה. ומסתברא כמתיבתא קמייתא וכטעמא קמא דפרישנא משום דאשכחן לה בברייתא דמקדים חליצה ליבום ולאו מאורחא דדינא אלא מן הדרך הישר והטוב דתני בר קפרא לעולם יתרחק אדם מג' וידבק בג' יתרחק מג' מן המיאונין ומן הפקדונות ומן הערבות וידבק בג' בחליצה והבאת שלום והפרת נדרים מדקאמר ידבק ויתרחק לאו מאורחא דדינא קאמר אלא מן הדרך הישר והטוב ואפי' למשנה ראשונה ואילו היתה המצוה ההיא מצוה מן המובחר אותו האיש שנפלה לו יבמה בפומבדיתא ואמר לו לר' חנינא מהו למיחת ליבומה ואסר ליה בודאי לא היה אוסר עליו שהרי אפי' כהן מטמא בחו"ל ללמוד תורה ולישא אשה כדאיתא התם בע"ז אלא נראה כי היא מצוה מרוחקת בעיניהם ור' חנינא מן האחרונים היה ובימי ר' יוחנן היה והוא מרא דשמעתתא דאמר חזרו לומר מצות יבום קודמת לחליצה ואפ"ה אסר ליה כך נ"ל. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר אבל מה שהקשו בגמ' דנימא ליה זיל נסיב איתתא אחריתי ופירקו אלא א"ל לא קא יהבי לי אינה טענה הצריכה להתברר ואפי' לא טוען נמי דנין לו עליה דהכי קאמרי' יכול הוא לומר לך דלא יהבי לי דבנוהג שבעולם כך הוא והיאך תעלה על דעתך שצריך הדבר להתברר בב"ד שאפי' מצא אשה יכול הוא לומר זו אינה מהוגנת לי או אינה מקובלת עלי ואחרת טובה מזו היא מעכבת ממני משום דאגידא בי וכן מצינו בששהה עם אשתו י' שנים ולא ילדה דאפי' אמרה הוינא בהדיה בסהדי כופין אותו להוציא משום דכל זמן דאגידא ביה הך לא עבידי למיתן ליה אחריתי וזו היא שיטת השמועה דודאי למאי דס"ד מעיקרא ולענין המחלוקת במסקנא דשמעתתא שאמר הרב שאין מרד אשומרת יבם אלא כשאינה רוצה לא לחלוץ ולא ליבם אבל הוא אומר ליבם והיא אומרת לחלוץ אין כאן מרד לפי שהיא מצוה מרוחקת בעיניהם. יש לי להשיב א"כ למה העמידו מימרא דשמואל כמשנה אמצעית דלא כהלכתא הוה לן לאוקמא תרוייהו כמשנה ראשונה ברייתא בשאינה רוצה לא לחלוץ ולא ליבם ודשמואל בשרוצה לחלוץ דפשטא דמלתא נמי הכי הוא כותבין מרד על ארוסה שרוצה בגט ואינה רוצה בנישואין ואין כותבין מרד על שומרת יבם שרוצה בחליצה ואינה רוצה ביבום ודר' פדת נמי יכולין

היו לומר דה"ק תבעו ליבם והוא רוצה לחלוץ אין נזקקין לו תבעה לחלוץ ולא רצתה אך בחליצה נזקקין לו משום דאמר לא יהבי לי איתתא אחריתי ולמה הוציאו כל השמועה מהלכה אלא ודאי למשנה ראשונה שומרת יבם בארוסה כותבין עליה מרד משום נישואין והיינו דאמרי' בריש יבמות מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה שנאמר כי ישבו אחים יחדיו וסמיך ליה לא תחסום שור טעמא משום דמוכה שחין שהיא מאותם שכופין אותם להוציא הא איניש דעלמא חוסמין אותה ובפ' החולץ איתמר על משנה ראשונה מצות יבום קודמת ואמר רב ואין כופין וכי אתו לקמיה דרב א"ל אי ניחא לך יבם דבדידך תלה רחמנא אם לא יחפוץ האיש הא חפץ מיבם ואי לא ניחא לך חלוץ ואף ר' יהודה אמר אין כופין ושמעת מכל הני דעיקר מצוה מן המובחר ביבום ולפיכך הוצרכנו לומר שאין כופין אותו מחליצה ליבום דרחמנא תלא בדידיה הא לדידה כופין ומה שהביא ז"ל מדתני בר קפרא לעולם ידבק אדם בחליצה והבאת שלום ובהפרת נדרים אלמלא שקדמני הרב ז"ל אני הייתי מביא ראיה לדברי רבינו ז"ל שהרי פירשו עליה במקומה בפ' בית שמאי בחליצה כאבא שאול דתניא אבא שאול אומר הכונס את יבמתו לשם נוי לשם אישות לשם דבר אחר כאילו פגע בערוה הא לרבנן ידבק ביבום שהיא מצוה מן המובחר דרמא רחמנא עליה. וההוא גברא דנפלה ליה יבמה מבי חוזאי ואתא לקמיה דר' חנינא וא"ל מהו למיחת ויבומה וכעס עליו. אחיו נשא עובדת כוכבים ברוך המקום שהרגו ירד אחריו. לא מפני רחוק מצות יבום בעיניהם שהרי לא חלץ ולא יבם ובטל מצות עשה ודאי אלא שלא היו יודעים שתבא האשה עמו ושמא יתעכב לדור בחו"ל כדרך שנתעכב אחיו ונענש ולא אמרו לצאת לישא אשה אלא כדי לחזור מיד שהתירו לו טומאה של דבריהם ואפי' לכהן והוא שהבטיחוהו באשה דהכי תנא לה בתוספתא דע"ז הא לצאת על הספק וכ"ש להשקיעה עמה בחו"ל ח"ו שאפי' בנשואה דנין בהן דין מורדת ומורד כדי לעלות לא"י ושלא לצאת משם מ"מ אנו מודים שאם היה ביבום דבר שאינו הגון לאחד מהם אין כותבין עליה ואין חותמין אותה אלא מחזירין עליהם בדרך פשרה לחלוץ שהתורה הרשה אותם כדאמרי' ודברו אליו שמשיאין אותו עצה ההוגנת ואיתמר בפ' מצות חליצה ההיא איתתא דאתיא לקמיה דר' חייא אמר לה בתי עמדי ליבום אמרה לו עמידתה זו היא ישיבתה ממונא הוא דחזא לה ובעא למיכלה מינה א"ל בתי לא ניחא ליך אמרה ליה לא אמר ליה חלוץ לה ובכך אתה כונסה וכן בת חמוה דר"פ נפלה לפני יבם שאינו הגון לה ועבדי ליה הכי אלמא ביבם שאינו הגון ב"ד מחזירין על החליצה ואין כותבין מרד על היבום וכל זה בכלל מה שדרשו שאין חוסמין אותה מסמוכין דלא תחסום והתורה צותה בהם להשיאו בעצה הוגנת הא במקום הגון

מורדת היא. והנה ה"ר אברהם ז"ל מלמד זכות על ישיבת נהרדעא שלא מדעתם שהם על דברי שמואל הם סומכין כמו שמצינו בתשובות שלהם וכן ר"ח ז"ל פוסק ועוד מצינו בתשובות שעדיין הדבר תלוי בבבל במנהגות בנהרדעא ובפרודהא נוהגין כשמואל ואין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם ובסורא ובפרודהא נוהגין כמסקנא דשמעתתא ודנין יבמה הנמנעת מלהתיבם כדין מורדת והם הכריעו כסוראי לפי שכבר נדחית דשמואל עם משנה אחרונה ממה שחזרו לומר מצות יבום קודמת ואין אנו צריכין להאריך בכך שהרי הרב אומר כן ומעתה נתקיימו דברי רבינו הגדול ז"ל:

דף מ.

כתוב בהלכות תניא הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאין מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות:

השיב הרב ז"ל ונראה מדבריו דהכי הלכתא כי ההיא מתניתא ונפלאת היא בעיני דבהדיא אמרי' בגמ' זו אינה משנה דלא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה כר"מ וכר' נתן אלא או כר"מ או כר"נ והכא תרי חומרי נינהו ואם ישאל שואל הא איכא ר"ט דאמר בשהניח מלוה ביד אחרים ינתנו לכושל שבהם הא לאו קושיא היא דלמאן דמפרש כושל היינו בע"ח ליכא לאקשויי מידי דהיינו כר' נתן לחודיה אלא אפי' למ"ד לכתובת אשה אפ"ה לא דמיא להא מלתא דהתם מאי דנקיט למלוה בידיה הא קאי ואמר למאן יהיבנא לה ואמרי' ליה זיל יהבה לאשה בכתובתה משום חינא אבל לעשויי בבי דינא ואכרוחי למיתבא לאשה בכתובתה מדר"נ הא לא ס"ל לר"ט משום דלא אשכחן תנא דמחמיר בכתובה הנך תרי חומרי וכ"ש הא מתניתא שהמעות ביד היורש הם ובכה"ג ליכא מאן דפליג ואם יאמר אדם הא תקינו רבנן בתראי למגבא כתובה ממטלטלי הלכך הויא לה כבע"ח הא לאו מלתא היא אטו מי עדיפא תקנתא דבתראי ממלתיה דר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ואפ"ה אמרי' דוקא במטלטלי דאיתנהו בעין ברשות היורשים אבל מלוה דאיתא ברשות אחרים לא מפקינן לה מלוה בעל כרחיה ופרעינן לאשה בכתובתה מדר' נתן דלא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה וכ"ש הכא דיורש גופיה הוא הוא הלוה דלא מכרחינן ליה למפרע להנהו זוזי ועוד דקי"ל מלוה ראויה היא ואין האשה נוטלת בראוי כבמוחזק ותו לא מידי. עכ"ל דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר מים עמוקים עצה בלב איש לפי ששנינו ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם כולן אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק. רמז הרב לנו בפירוש

זאת המשנה שהוא דין מיוחד בכתובת אשה ומקולי כתובה ואינה נוהג בבע"ח אחר וכבר נמצא כן לקצת מפרשים ז"ל. אבל אנו מקובלים מפי' ר"ח ז"ל שה"ה לבע"ח שאינו נוטל בראוי ומשנה שלימה היא דתנן בפ' מי שמת נפל הבית עליו ועל אביו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובע"ח יורשי האב אומרין הבן מת ראשון וכו' ואיתמר עלה מאן יורשי האב בניו משום דאמר במקום אב קאימנא דשמעת מינה דאין בע"ח נוטל מנכסים שנפלו לאחר מיתת לוה ולא מיבעיא ביורשין דאחוה כגון אחוה ואחי אבוה אלא אפי' בניו ויורשים דאתו מיניה לא שקיל בע"ח מינייהו ואע"ג דכרעא דאבוהון הוא דהכי מסקנא והיינו ודאי משום דראוי הוא ואע"ג דכתב דאקנה דהכי אוקמוה בגמ' התם וכי מת הבן ראשון לא גבו שהרי לא קנה מעולם וכן מצינו מפורש בתוספתא ששנויה על זו המשנה בסוף בכורות והיורש את אשתו והמיבם את אשת אחיו והמתנה נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כולן אין נוטלין בראוי כבמוחזק אבל נותן להם משדה החוזרת ביובל פי' משדה החוזרת לאביו ביובל וזו היא הברייתא שהביאו בשילהי פ' השולח בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל שמעינן מהא בהדיא דבע"ח אפי' מלוה הכתובה בתורה כגון נזקים וכפלים אין נוטלין בראוי כבמוחזק ולא שנו בתוספתא כתובה לפי שהיא בכלל אלו ובירושלמי פ' הניזקין מצינו מיטב שדהו ומיטב כרמו שדהו פרט למטלטלין כרמו פרט לראוי כבמוחזק ר"א בשם ר' ניסא כשחפר אביו בור והזיק בחיי אביו ונפלו נכסים לאחר מיתת אביו הייתי אומר ישתעבדו נכסים לאותו הנזק לפום כן צריך מימר כרמו פרט לראוי כבמוחזק כל אלו דברים ברורים שאין בע"ח ונזקים גובין בראוי כבמוחזק וכששנו במשנת בכורות אשה בכתובתה ובנות במזונותיהן משום שבח וזהו שפירשו שם בגמ' והאמר שמואל בע"ח גובה את השבח א"ר אבא מקולי כתובה שנו זו היא מקולי כתובה אבל ראוי לא הוקשה להם ולא פירשו בו כלום לפי שהוא דין השוה בכל שעבוד שבעולם וכן תראה בתחלת פ' אע"פ בתנאי כתובה ככתובה שהזכירו לשבח ולא הזכירו לראוי ומעצמו הוא מוכרע וכי איזה הוא ראוי שיהא בדין לגבותו בע"ח אם כגון כופר שנתחייבו ללוה דהוא ראוי כיון שאינו משתלם אלא לאחר מיתה כדאיתא בב"ק ודאי אין דינו של בע"ח לגבות בזה שהרי לא היה ללוה בו שום זכות מחיים וע"כ לא נתקשה להם בגמ' אלא בנכסי דאבא משום דהוא כרעיה דאבוה בירושה ואעפ"כ העלו שאינו גובה בו ואצ"ל בשאר ראוי מעכשיו נחזור ללמד על דברי רבינו ז"ל הרי שבע"ח ככתובה אינו גובה בראוי כבמוחזק ואע"פ שאינו גובה בראוי גובה הוא במלוה כדאמרי' יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בע"ח חוזר וגובה אותה מהם. והטעם לפי שאין המלוה ראוי לגבי בע"ח משום דא"ל כי

היכי דמשתעבדנא ליה לאבוכון משתעבדנא ליה לבע"ח דאבוכון מדר' נתן כדמפורש בפסחים בפ' כל שעה אלא שאם גבו מעות אין לו דאפי' מטלטלין שבידם אין בע"ח גובה מהן מן היורשין לפיכך אמרו הגאונים ז"ל שעכשיו לאחר תקנת האחרונים אפי' גבו מעות נמי בע"ח חוזר וגובה אותם מהם ולפיכך השמיט רבינו ז"ל זו שאמרו לקמן בפ' מי שהיה נשוי אנן מטלטלי שבק אבונן גבך ומטלטלי לבע"ח לא משתעבדי משום דהאידנא אסתלקא ליה הך טענה דמטלטלי לב"ח משתעבדי והלכך גובה מהם וכ"כ מפורש בפ' הכותב בעובדא דמלוגא דשטרי. ואם תשאל והא שעבוד מטלטלין לבע"ח שעבודא דרבנן הוא ושעבודא דרבנן לא משוי מוחזק כדאמרי' בפ' גט פשוט גבי קרקע יש לו שעבודא דאורייתא אלמא משום שעבודא דרבנן לא הוי מוחזק וכ"ש תקנת אחרונים הני מילי לרבה אליבא דבני מערבא בבכור דלא משוינן ליה כמאן דגבה אבל לר' נתן כל שאילו בא לב"ד מוציאין מזה: (חסר כאן)

ובטל שעבוד החוב מעיקרו איכא למימר כשלא היה פיקח למחול או שלא רצה כדי שלא יחייבוהו בדין לשלם מדינא דגרמי ויהו חוזרין עליו בטובת הנאה שלה מעתה דמתניתא לא אתיא אלא לאפוקי שלא יוכל לומר הואיל ואני יורש החזקתי כלומר שאין תפיסתו מצילתו מן הדין אלא להוציא מידו הא אם היה פיקח ומחל לעצמו בפירוש הרי הוא ככל היורשין בשאר חובות דעלמא ולשמואל מוחל ומשלם מדינא דגרמי ושמא מכאן נלמוד שאין היורש מוחל לעצמו לפי שכבר נשתעבדו נכסיו בין מדאורייתא בין מדרבנן ואין מחילתו להפטר מהשעבוד שלו כלום וש"מ שהאלמנה שמכרה כתובה ומתה אין בנה שירש נכסי אביו מוחל לעצמו וכן הדין. ומצינו לגאון ז"ל שחלק על סברת רבינו ז"ל בזה וכך אמר נהי דאחרת או גרושה או חלוצה היכא דלא בעי יבום תקינו מטלטלי משום חינא אבל ליבמה דקא מיבם לה יבם מי יימר דתקינו לאפוקי מטלטלי דשבק בעלה משום שעבוד כתובה הלכך לא עבדינן בה עובדא אלא ודאי היכא דלא ניחא ליה ליבם ליבומה וליכא בנכסים שיעור כתובה וחליץ לה מפקינן מיניה ויהבינן לה בשבועה כמנהגא דאלמנה ואי מייבם לה שקיל לכולהו מטלטלין וזכי לנפשיה ולא אמרי' ילקח בהן קרקע ע"כ דברי גאון ז"ל. והם דברי ספק וחשש מי יימר דתקינו ואינן כדאין לדחות בהן דברי רבינו ז"ל שהרי אחרונים שעבוד מטלטלין תקינו בכל חיוב שבעולם בין בכתובה ותנאיה בין בבע"ח בין בנזקין בין בגזילה בכל עשו מטלטלין של יתומים כקרקע לענין שעבוד ומעתה כיון שהן משועבדין לה דין הוא שיהו מוציאין וילקח בהן קרקע לשעבוד שלה ותו לא מידי:

דף מא:

כתוב בהלכות איבעיא להו קנו מידו של בעל ועודה ארוסה מהו:
השיב הרב ז"ל נ"ל דהאי ועודה ארוסה שבוש הוא שהרי בעודה ארוסה אפי' בדבור בעלמא הוא מסתלק אלא הכי איבעיא להו קנו מידו משנישאת מהו ואסיקנא דמגופה של קרקע קנו מידו וכן נמי מי שאוכל שדה שיש עליו ערער ואמר למערער דין ודברים אין לי עמך בשדה זו וקנו מידו מגופה של קרקע קנו מידו אע"פ שהוא עומד בו ודומה לנשואה והלכה רווחת היא בכל התלמוד שאפי' עומד בגוף הקרקע דמגופה של קרקע קנו מידו כדאיתא בחזקת הבתים בענין שותפים מעידין זה את זה דמוקמינן לה כשכתב שותף לחבירו דין ודברים אין לי עמך בשדה זו וכשקנו מידו ושותף ודאי עומד בגופה של קרקע וכשקנו מידו מסתלק לגמרי. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:
אמר המחבר אל יאמר הרב כן שאינו שבוש אבל הוא פי' שפירשו ראשונים וכ"כ רבינו הגדול בספר המקח וה"ק קנו מידו ועודה ארוסה מהו לענין פירות מי אמרי' בנכסיך ולא בפירותיהן או דלמא אלימא מלתא דקנין ואינו אוכל פירות כלל רב יוסף אמר מדין ודברים קני מידו כלומר לא הוסיף בקנינו כלום כל שהוא בכלל אמירה דדין ודברים ישנו בכלל קנין דהיינו מכרה ונתנה קיים וכל שאינו בכלל אמירה כגון פירות אינו בכלל קנין ורב נחמן אמר מגופה של קרקע קנו מידו דכיון דלא צריך וקנו ממנו לטפויי מלתא:

דף מב.

(חסר כאן) בכיוצא בו תנאי בטל הוא משום דלא גמר ומחיל והו"ל כשאר כל המוכרין סתם דהאונאה שלהם מחילה היא אלא שהיא מחילה בטעות ולא שמה מחילה כדאיתא בפ' איזהו נשך והכא בירושה זו הכל מודים בגמ' שאין תנאו בטל אלא משום שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה או מתנה על סופרים שעשו חיזוק לדבריהם כשל תורה הא בתנאין דרשות תנאו קיים הגע עצמך שמחלה היא אצלו קבורתה או פדיונה או שלא תגבה מזונות וכתובה באלמנות מי אמרי' לא ידעה דמתרמי ולא הויא מחילה. אלא ודאי הא ידעה מה מחלה וכמה מחלה וגמרה ועבדה. והטעם האחר שאמר מפני שבסוף הוא זוכה בהן כדרך הירושה אע"פ שאחרים פירשו כן תימה על הרב שהיה עוקר הרים וטוחנן היאך לא ראה ונזהר דבגמ' דילן איתוקמא מתני' בכותב לה ועודה ארוסה וכדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר כלומר שלא ממשפחתו ולא מאשתו נשואה שהוא ראוי לה מכבר אלא כגון ארוסה שהיא עתידה להיות ראויה לו משעת נשואין אדם מתנה עליה שלא יירשנה ואפי' באמירה וכ"ש בכתיבה וקנין תדע דהא

לתנאי דמתני' קודם שנתארסה בנכסים שנפלה לה משנתארסה אם מכרה ונתנה קיים הא למה כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך שאם מכרה ונתנה בנכסים שנפלו לה משנישאת יהא מכרה קיים הרי שהוא מתנה על דברים שלא באו לעולם ואין לו ולא לה בהם עכשיו שום זכות בעולם ותנאו קיים שאין זו מחילה אלא תנאי אבל באשתו נשואה אפי' ת"ק דמתני' מודה שתנאו בטל בירושה ואפי' קנו מידו מפני שהוא כאומר לאביו לא אירשך לפי שכבר הוא ראוי לירש ואינו יכול להתנות אלא למחול וליתן ואין אדם נותן דבר שלא בא לעולם ואע"פ שעשאוהו כלוקח היינו שאין ממכרו בחייה כלום אבל כיורש שויוה רבנן לענין דבירושה ורב בכותב לה משנישאת מוקי לה למתני' והתימה היאך הרב סומך על טעם הירושלמי בזה שהוא רואה דרב דהתם פליגא אדרב דהכא ועוד שלא סמכו גדולי הגאונים ז"ל על פסקי הלכותיו של ירוש' מעולם והבקי והרגיל בו ימצא זה תמיד. ועוד הא דא"ר כהנא אדם מתנה עליה שלא יירשנה מימרא היא ואליבא דת"ק איתמר אלמא הלכתא כוותיה ואין זו צריכה לפנים דכיון דטעמיה דרב דבגמ' דילן אידחי ליה מדקי"ל תנאי ממון קיים הוה רשב"ג יחיד במקום רבים ואין הלכה כרשב"ג אפי' במשנתינו במקום רבים אבל מה שראיתי בדברי החולקים על רבינו ז"ל בפסק הזה אין להם על מה שיסמכו אבל דברי כולם פורחין באויר בסברות והן עצמן משתבשות בגמ' אלא שנולד בו ספק אצלי בזו שאמרו בשמעתין וסבר רב תנאו קיים והא איתמר האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה ומאי קושיא הא אמרי' בפ' הזהב אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לר' יהודה התם ידעה ומחלה הכא מי ידע דליחול אלמא במתנה על מה שכתב בתורה רב ס"ל תנאו קיים והתם משום דלא ידע דליחול הוא ולאו משום דמתנה על דבר מצוה בין של תורה בין של דבריהם כדפרישית הא במקום דידע ומחיל משום מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים. ושמא זו הקושיא הצריכתו לרב ז"ל להיות סובר דה"נ במתני' לא ידע ומחיל הוא אלא שלא הזכירה בדבריו מ"מ כבר ביררנו יפה שאין זו הסברא עולה כלל. ושמא י"ל שזו הסוגיא לאביי דאמר מחוורתא רב כר"מ ושמואל דאמר כר' יהודה אבל לרבא רב כר' יהודה ושמעתין דרב דהכא מיתוקמא לרבא כדאמרן מעיקרא הלכה כרשב"ג שאם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו לרשב"ג מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר תנאו קיים וקסבר ירושת הבעל מדרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ויצא לנו מזה לפסק הלכה שאם מתה יירשנה זהו מקום הספק ומקום המחלוקת בפסק הזה לכל ההולך בו על דרכי הגמ' והסוגיות והרי הדבר קשה ורחוק שיהו מקשים בגמ' ומתרצין סוגיא כולה שלא כדעת רבא ולמה לא קיימו דברי רב כפשטן וכהלכה לדעתו

של רבא. אבל יש לפרש ולומר דהא דאמר רבא התם ל"ק כאן בסתם כאן במפרש לאו לאוקמי רב כר' יהודה בסתם דא"כ דשמואל נמי דפליג עליה ואמר אין לו עליו אונאה בסתם קאמר והויא ברייתא תיובתיה דקתני בסתם יש לו אונאה לדברי הכל ומשום דקשיא מתניתא קמייתא לרב משות ליה לשמואל טועה והא שמואל דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ושקיד ושבור מלכא הוא בדיני והיכי דחו ליה ומוקמי ליה בתיובתא אלא משום דאביי אמר מחוורתא רב כר"מ דלר' יהודה לעולם אין לו אונאה ושמואל ובריייתא דאמרי אין לו אונאה כר' יהודה ומש"ה אין לו אונאה לעולם ואתא רבא למימר ברייתא ל"ק דמ"ד כר' יהודה נמי מחלק בין סתם למפרש דע"כ לא אמר ר' יהודה אלא היכא דידע ומחיל אבל הכא בסתם מי ידע דליחול ובריייתא במפרש הוא ותניא כוותיה דרבא דבסתם מודה ר' יהודה ובמפרש תנאו קיים ומיהו בדרב ושמואל לא אכרע רבא כלום ובדרך לימא איתמר אמר לך רב וגמ' דהכא ס"ל דרב כר"מ ושמואל כר' יהודה ובמפרש דאי בסתם פליגי ברייתא דהתם הויא תיובתיה דשמואל ואי במפרש ל"ק מידי לרב דהא איהו דאמר כר"מ ובודאי כיון דבגמ' מהדרי עליה דרב בשמעתין טפי טובא ולא מצו לאוקמה כהלכתא ומפקי לה מיניה לא מוקמינן לה אנן אוקמתא חדתי דבגמ' בקיאי בפלוגתא דרב ושמואל אי בסתם אי במפרש טפי מינן וכל מלתא דבסוגיא דילה בפלוגתא אדוכתא לא מקיימא יתה בגמ' לא מקיימא בסברי דבתר הוראה ותו לא מידי:

דף מג.

כתוב בהלכות ומסתברא לן דהאי דאצרכה רב נחמן לאיתויי סהדי דמחיים תפסה לה במלוגמא דשטרי בלחוד הוא דדייניגן הכי ולא גמרינן מיניה למידי אחרינא משום דמלוגא דשטרי לא יכלה למימר לקוחין הן בידי דאי אמרה לקוחים הם בידי אמרי' לה אחוי שטריך:

השיב הרב ז"ל יש מי שטוען עליו ואמר הלא אף כאן י"ל מיגו דיכלה למימר לא היו דברים מעולם א"נ החזרתים לך א"נ אגב קרקע הקנית אותם לי דכה"ג לא בעיא כתיבה ואף לא מסירה ומשזכה בקרקע נקנה שטר בכ"מ שהוא כדאיתא בב"ב פ' המוכר את הספינה בענין ג' שטרות הם ואמרי' אגב שאני דלא בעינן כתיבה ועוד יש שטוען עליו ויאמר בלא מיגו תהוי נאמנת לומר ממושכנות הן בידי ומאי אולמא דלקוחות טפי ממושכנות והלא היינו מקח היינו משכון וכיון דתפיס נאמן בין במקח בין במשכון כל אלו הטענות ראיתי שטוענין על הרב ואת כולן ישא הרוח כי הטענה הזאת שאמרו דיכלה למימר להד"ם א"נ החזרתים לך אינה טענה לפי שאם אמרה החזרתים לך או

לא היו דברים מעולם מה הועילו לה השטרות בכבישתא תחת ידה לגבות בהם אינה יכולה והיאך מאמינים אותה בטענתה יותר ממה שיועיל לה טענת מיגו וכלל זה בידינו בטענת מיגו כל מה שיוכל להועיל לה טענת מיגו יועיל לה טענתה ואם זה לא יועיל גם זה לא יועיל כגון ההוא מעשה דההוא שטרא דנפק מתותי ידא דסבתא ואמרה ידענא בההוא שטרא דפריעא הוא וא"ר נחמן מהימנא מיגו דאי בעיא קלתה והכא ודאי הטענה והמיגו שוין כי זה לא יועיל לעצמה וזה לא יועיל לעצמה אלא שזה הפסד למלוה וזה הפסד למלוה ואם יאמר הטוען שאם אמרה להד"ם גם הוא יועיל לעצמה שאם תלך ללווים ותעשה עמהם קנוניא יתנו לה חצי ההלואה או שמא יותר בעבור שתחזיר להם השטרות וכיון שכן תהא נאמנת לומר ממושכנות הן בידי עד כדי אותם דמים הא נמי לאו טענה היא דמי יימר דשמעי לה לווים וכפרי במלוה ודלמא אנשים כשרים נינהו ולא מקבלי מינה למיכפר בממונא דחברייהו וכיון שאין בידה לעשות לאו מיגו הוא. ומאי דטענו נמי ואמרי לימא מיגו דהות יכלה למימר אגב קרקע נתנם לי דלא צריכה כתיבה הא נמי לאו טענה היא משום דבעיא לאתויי ראיה בהקנאת קרקע שהקנה את השטרות עמו ואילו בעיא למקנא ההוא (שפא) [טפח] של קרקע שהקנה לה מי לא בעיא (לאתויי ראיה או) לאתויי שטרא או לאתויי ראיה והא מלתא מוכחא מפ' גט פשוט בענין שני יוסף בן שמעון דגמ' התם הכי איתא ומנא תימרא ממתני' ולא אחר יכול להוציא עליהם שט"ח הא הם על אחרים מוציאין וכו' ואלא הא דתניא כשם שאין מוציאין שט"ח זה על זה כך אין מוציאין על אחרים במאי פליגי ואמרי' באותיות נקנות במסירה פליגי תנא דידן סבר אותיות נקנות במסירה ותנא ברא סבר אין אותיות נקנות במסירה דמאן דאמר שאף הם על אחרים אין מוציאין קסבר אין אותיות נקנות במסירה ואם איתא דיכלה למימר אגב ארעא אקני לי ולא צריך לאיתויי שום ראיה אחריתי אמאי אין מוציאין על אחרים אלא ש"מ דצריך לאיתויי ראיה או לאחוויי שטרא בהכי ודקא טענו עליה נמי מ"ש משכון ממקח ומאי אולמיה דהאי מהאי ובלא מיגו תהא נאמנת לומר ממושכנות הן בידי האי נמי לאו טענה היא כלל דלא דמי משכון למקח דכיון דקא מודי ליה בגופיה דדידיה הוא בחזקתיה מוקמינן ליה כדקא מודי ליה וכי אמר משכון הוא בידי צריך לאתויי ראיה ואי איכא מיגו מהימנינן ליה ואי לא לא דהא אפי' בבקרא דיתמי דתפסי תורא מיניה כו' א"ל לא כו' הואיל ויכול לומר לקוח הוא בידי הא לאו הכי לא הוה מהימן במשכון. ועוד יש תשובה ולהשיב על זו הטענה דכי אמרה ממושכנות הן בידי מחיים אמאי מהימנא מי איכא למימר הכי יכול לטעון עד כדי דמיהן ואמאי חזיין ליה לדמיהן והא לא יכלה למגבא בהו מידי וכי אית ליה סהדי דמחיים תפסה לה לאו למגבא בהו

מידי אלא כמי שמכריח את חבירו ומתעצם עמו לפרעו כאדם שאומר לחבירו אכריח אותך עד שתפרעני אבל למיקנינהו כעין משכון כלל כלל לא קני להו דלא דמי למשכון. הנה נדחו כל הטענות האלה מעל דברי הרב אלא שנשארה לנו טענה אחרת שהרי יכולה לומר מתנת ש"מ נתנם לי ואינה צריכה עוד לשום דבר אחר והשטרות נקנות לגופן לגבות מו הלווים הלכך כי אמרה ממושכנות הם בידי אמאי לא מהימנא וא"ת צריכה היתה להביא ראיה על זה אינה צריכה דהא קי"ל כרבא כיון דהכי הוא אמאי לא הימנה רב נחמן במשכון דמחיים תפסה בהו אלא ודאי האי מעשה דמלוגמא בדאיכא עידי פקדון הוה דלא יכלה למימר מתנה הם בידי כיון דאיכא סהדי דבתורת פקדון באו לידה תו לא יכלה למימר מכרם לי או נתנם לי במתנה והכא ודאי לא הימנה רב נחמן אלא בסהדי דתפסינהו מחיים ובדאיכא שט"ח בידה על יתמי הוה מעשה דלא מיחסרא בה מהימנותא לענין החוב אלא דלא הוו להו נכסי ליתמי מינייהו אלא מהאי מלוגמא בלחוד וקא תפסה להו בתורת משכון כדפי' הרב ז"ל. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: **אמר המחבר** עוד לר' יוסף הלוי תלמידו טענה על רבינו הגדול ז"ל שהוא אומר דיכול אדם לומר שטר כתב לי ואבד הימני מדתנן והן מוציאין שט"ח על אחרים ופירשו עלה בגמ' דאותיות נקנות במסירה וא"צ להביא ראיה כדרבא וקי"ל דסתם מתני' הלכה היא הלכך לדידן דקי"ל אין אותיות נקנות במסירה על כרחך טעמא דמוציאין משום דטעין מסר וכתב לי ואבד ממני שטרי וא"צ להביא ראיה. גם בטענות שדחה ה"ר אברהם ז"ל יש טענה שעדיין היא מתרסת כנגד הדין דאי בדאיכא עידי פקדון ולא ראה הדין נותן שתהא יכולה לומר משכון בידי ולא אחזיר אותן מתוך שיכולה לומר בב"ד החזרתים לאביהם ובינם לבין עצמם תתפשר עם היורשים על השטרות כעין עובדא דרמאי דפומבדיתא דאיתמר עלה ראה תניא שאין הטענה שלה לגבות בהן כלום דהא לא מקניא לה מלוה ולא משתעבדי לה בעלי חובות כלל לא מהני לה אלא שאין גופן של שטרות נעשה מטלטלין אצל בניו וכיון שכן הרי לה מיגו שמועיל לעכב השטרות שבידה ולהטריחה בהן לפרעה כמו שמועיל טענת משכון שלה ועכשיו אפרש על טענת הרב הלוי ז"ל הוי יודע דאביי הוא דאוקמה למתני' דהם מוציאין על אחרים משום דאותיות נקנות במסירה הא לאו הכי חיישינן לשמא של חבירו היו דמסר לו והך סברא דאביי בלחוד היא אבל רבא ס"ל דכל שמוציא שט"ח מתחת ידו והוא כתוב בשם שלו אין חוששין כלל אלא ברשותו נמצא ושלו היה מתחלתו וזה מפורש במס' יבמות בפ' האשה שלום דאמר רבא מנא אמינא לה דלא חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא אלא אמרי' ההוא דמוחזק הוא שנמצא מהנהו שטרי דנפקי במחוזא והא כתיב בהו נאני בר חבו וחבו בר נאני ומגבי

בהו רבה בר אבוה זוזי והא נאני בר חבו וחבו בר נאני במחוזא שכיחי טובא ואפ"ה לא חיישינן שמא דאחר הוי אלא מההוא דמוחזק בהו ונפקי מתותי ידיה דידיה הוו דאמרי' כאן נמצאו וכאן היו ודחי אביי התם למאי ניחוש לה אי לנפילה מזהר זהירי ביה אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד ליה גביה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה אלמא לרבא טעמא דמלתא משום דלא חיישינן לאחר כלל דומיא דיצחק ריש גלותא דלא חיישינן לשנים והסוגיא כולה פשוטה שם ומפורשת בחבורינו זה ומעתה איפשיטא לן אוקמתא דמתני' דמוציאין על אחרים דלאו משום שטר היה לו ואבד שלא אמרו א"צ להביא ראיה אלא למ"ד אותיות נקנות במסירה אלא טעמא משום דאמרי' דידיה הוה ברשותו נמצא ושלו היה ושמעי' מינה דטעמא דכתיב בשמיה הא כתיב בשם אחרים מודה רבא דלמ"ד אין אותיות נקנות במסירה צריך להביא ראיה ואין נאמן לומר לקוח הוא בידי כלל ולא פליג אלא על סבריה דאביי דקאמר נקנות במסירה וצריך להביא ראיה תדע מדמוקי בהדיא בפ' גט פשוט למתני' דאין מוציאין על אחרים משום דאין אותיות נקנות במסירה ובכולהו אוקמתא ליכא מ"ד מוציאין ואין אותיות נקנות במסירה שא"צ להביא ראיה כמ"ש ה"ר אברהם ז"ל למעלה ועוד ראיה גמורה ממעשה דההיא איתתא דנפקה שטרא מתותי ידה ואמרה ידענא ביה בהאי שטרא דפריעא הוא והימנה ר"נ א"ל רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה אפי' תימא רבנן שאני הכא דאי בעיא קלתה והא רבא הוא דאמר א"צ להביא ראיה והוא מודה לרבנן ודאי צריך להביא ראיה דכתב ליה ומסר וקי"ל כרבנן ומסתברא דרבא גופיה כרבנן ס"ל מדקא מתמה עליה דר"נ כמאן כרבי ועוד מסוגיא דפ' האשה שלום דמייתי ראיה דלא חיישינן שמא דאחר הות משטרי דנאני בר חבו וחבו בר נאני ולא ס"ל משום דאותיות נקנות במסירה וא"צ להביא ראיה על המסירה כשמעתיה אלמא איהו כרבנן ס"ל דאין נקנות במסירה הלכך צריך להביא ראיה והא דאמר איהו בפ' גט פשוט א"צ להביא ראיה לאביי א"ל כאילו איתמר אביי אמר נקנות במסירה וצריך להביא ראיה ורבא אמר למ"ד אותיות נקנות במסירה א"צ להביא ראיה ועכשיו מתוך הדברים ביררנו הלכה זו שכבר הוצרכו רבים להשתבש בה על סברות רבות ומ"ש נכון וברור ועולה כהוגן בהכרח השמועות וכיון דלמדנו בראיות ברורות שאין בשטר הכתוב על שם חבירו לומר לקוח הוא בידי ש"מ דבין שטען כתב לי ואבד שטרי בין שטען אגב קרקע הקנה לי בין שטען במעמד שלשתן המחני אצל הלוה ומחה לי השטר אינו נאמן אלא מוציאין השטר מידו והטעם לפי שהמטלטלין כיון דנקנין במסירה והגבהה ותפיסתו עצמה שהוא תופס בהן הוא קונה לו נאמן הוא לומר לקוחים הן בידי ולא מפקי' ממונא מתותי ידא דמוחזק

אבל בשטר שאין תפיסתו קנין ואינו מוחזק כלל אלא בנייר שלו אם טען בענין כך וכך נמסר לי עליו הראיה שאין שעבוד השטר יוצא מחזקתו של מלוה הכתוב בשמו אלא דלמ"ד אותיות נקנות במסירה קסבר רבא כיון דתפיסתו קנין דהא בכל מסירה הוא קונה עשאוהו כשאר מטלטלין שנאמן. ואביי סבר כיון שאין גובין ממון ואין חזקתו אלא בנייר אינו נאמן הא למ"ד אין אותיות נקנות במסירה אם טען אגב או המחאה לדברי הכל אינו נאמן. ומעתה נמצינו למדין שאפי' מת מלוה אינו נאמן לומר במתנת ש"מ נתן לי כשם שאינו נאמן לומר המחני אצלו במעמד שלשתן וכשם שאינו נאמן לומר אגב הקרקע נתנם לי דמאי שנא ומה שטען הרב ז"ל דאילו בעו למיקנא ההוא טפח של קרקע שהקנה לו מי לא בעי לאתויי ראיה אינו כלום שהרי יכול לומר השכיר לי לשעה כענין ששנינו עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו דהיינו אגב כדאיתא בקדושין א"נ ד' אמות קרקע הקניתי לו בחצר שלי ונתן לי שטר אגבן הגע עצמך שלקח ממנו הקרקע מי יכול לומר אגב קרקע שמכר לי השטר הזה תדע דהא ברייתא מלתא פסיקא קתני כשם שאין מוציאין זה על זה לעולם כך אין מוציאין על אחרים ואוקים בלישנא קמא באותיות נקנות במסירה פליגי מ"ד דמוציאין סבר אותיות נקנות במסירה ומ"ד אין מוציאין דאין אותיות נקנות במסירה אלמא אע"ג דהך לישנא ס"ל א"צ להביא ראיה וכל דס"ל אותיות נקנות במסירה אית ליה מוציאין אפ"ה לתנא ברא דסבר אין אותיות נקנות במסירה קאמר אין מוציאין על אחרים לעולם ואפי' מת א' מהן שאינו נאמן לומר במתנת ש"מ נתנם לי ועכשיו מכל דבריו נתפרשו דברי רבינו הגדול ז"ל במלוגא דשטרי דבדליכא עדים וראה הוה מעשה ומש"ה צריכה עדים בתפיסה דמחיים דכיון דלא יכלה למימר לקוחים הם בידי ולא לומר החזרתים לך לא יכלה למימר במשכון תפיסנא להו שאין לך תופס בממון חבירו ונאמן אלא בטענת מקח או בטענת חזרה ומיגו שלהן כדאמרי' לעיל בתורא דבקרא וה"נ אמרי' בעיזי דאכלי חושלא בנהרדעא ואיתמר נמי גבי אומן אומר שתים קצבת לי והלה אומר לא קצבתי אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה מ"ט לאו משום שיכול לומר לקוחה היא בידי ואומן נמי אאגריה ודבר ברור הוא בכ"מ ואם תשאל והרי גוף השטרות לצור ע"פ צלוחית כשאר מטלטלין הן לקנות במסירה וליהימניה בתפיסה דמשכון משום האי מיגו זו אינה תורה דאם אמרה הקנה לי גוף השטרות בלבד לא מהימנא דאין אדם מוכר שטרי חובות שלא נפרעו לצור בהן צלוחית ואם אמרה מכרתן לי בין לגופו בין לשעבוד שבהן ומסר ולא כתב המקח בטל לגמרי ולמקום שהשעבוד הולך שם השטר הולך במכירה ומתנה שאפי' בזוכה לדעתו מנכסי העובד כוכבים בעיא ולא איפשיטא היא בפ' הפרה אבל בשלא ראה בידה

לפי דעתינו נאמנת בתפיסה דמחיים מיגו דהחזרתיה לאביהם כמו שפירשנו למעלה ובודאי יכולין היינו לפרש דבדאיכא עדים וראה היה מעשה ולא בא ר"נ להשמיענו אלא דין תפיסה דבעינן דתבעינה מינה מחיים ולא יהבתיה ניהלייהו הא תפיסה דפקדון לא הויא תפיסה אלא פי' ר"ח ז"ל הענין כהלכה. ובענין מעשה דבקרא דלעיל מדלא פי' בגמ' דאפקידו גבה בסהדי ולא בעיא ר"נ מיורשין עדי פקדון כלל משמע ליה דבטוענת תפיסה דמשכון מחיים הוה מעשה ואמר לה ר"נ דהיא לא מהימנא אלא צריכה עדים ופריש לה דין התפיסה שתביא עדים עליה אלמא בכל ענין שנפקדו אצלה צריכה עדים בתפיסה דמחיים כיון דראה הוה. וכבר זכינו בזו המס' להלכות המנהגות בקדוש ידי המחבר ז"ל ומצינו בנוסחא הראשונה שהיה מפרש בה אבל מידי אחרינא דיכלה למימר לקוח הוא בידי כי אמרה מחיים תפיסנא לא מהימנא אע"ג דעקרו פקדון הוה והוא שלא הפקידו אותו בעדים אבל אם הפקידו אותו בעדים אי אמרה לקוח הוא בידי אינה נאמנת זהו נוסח ראשון שבהלכות אע"פ שתיקן וקצר אתה למד מזה שהמעשה הזה אצל רבינו בדליכא עדים וראה הוא:

דף מד:

השיב הרב ז"ל הניח הרב מזה הפרק הא דבעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הרי זה גטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום והא דא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר ל' יום קנה ואפי' עומדת באגם ולא מיתוקמא הא מלתא אלא במעכשיו כדאיתא פ' האשה אבל אי לא אמר לה מעכשיו אינה מגורשת אע"פ שנטלתו משם אחר מיכן דהו"ל טלי גטיך מעל גבי קרקע וכ"כ הרב אפרים ז"ל: ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם שזה הפי' המוסכם אינו נכון כלל דבמעכשיו ליכא למימר אינה מגורשת דאפי' נתקרע הגט או שאבד מגורשת ואינה מגורשת היא כדתנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט מסתפקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי וכדמפורש בפ' מי שמת וכ"ש בהניחתו בצדי רה"ר וברה"ר דמידי גירושין לא נפקא. ואם יאמרו שלענין גירושין גמורין שאל אם היא מגורשת לגמרי מפני שצידי רה"ר לאו כרה"ר הוא או אינה מגורשת גמורה דכרה"ר דמי ומאי אינה מגורשה דקאמר אינה מגורשת לגמרי והלא אנו מסופקים במעכשיו ולאחר ל' שמא חזרה היא וכלאחר ל' גרידא דמי וכשתאמר שזו במעכשיו מגורשת גמורה מפני שהגט קיים והוא בצידי רה"ר אף בלאחר ל' בלא מעכשיו נמי מגורשת היא וכבר חזרו בהן מן הפי' הזה שכוונו

לו וכן נמי מימרא דרב נחמן בדיני ממונות משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר ל' יום לאו במעכשיו הוי שא"כ פשיטא דקנה ואפי' עומדת ברשות מוכר כדתנן בכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה דכל מעכשיו ולאחר זמן בדבר שבממון גופא קני מהיום ופירא לאחר זמן בין מחיים בין לאחר מיתה בכ"מ שהוא. אלא ודאי אין מקום לפירושם ובעיא דרמי בר חמא לענין גיטין בלא מעכשיו היא דקסבר כיון שהגיע גט לידה ועדיין הוא קיים כל זמן שלא יוציא מרשותה לגמרי מתגרשת בו ולפיכך שאל על צדי רה"ר אי כרה"ר הוא שאפי' ממון שלו יוצא בו מרשותו כעין משנתינו והוא שצבורין ומונחין ברה"ר או לאו כרה"ר דמו אלא בסימטא ואין ממונו של אדם יוצא בו מרשותו וכן הגט הזה עדיין הוא ברשותה של אשה ומתגרשת בקבלה ראשונה שלה אע"פ שאין גירושין חלין עליה אלא לאחר השלשים דומה קצת למה שאמרו בהרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות ואינם בידה בשעה שחלין קדושין עליה ואתו למיפשטא מדר"נ דאמר קנה ואפי' עומדת באגם ובלא מעכשיו הוא ומשום דאגם לאו כרה"ר דמי אלא כל שמשך אותה מתחלה והיא עכשיו באגם עדיין היא ברשותו וקונה אותה. ודחי אגם לחוד וצידי רה"ר לחוד זהו פי' הסוגיא ובין שתהא בעיא דרמי בר חמא במעכשיו לענין גירושין גמורין ואינה מגורשת כלל בעיא אחת היא כמו שפירשתי למעלה. אבל דעתינו בלא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים דשיורא הוי אפי' במעכשיו דידיה אי משום חששא דחזרה אי משום שיורא בטל ליה מעכשיו לגמרי משא"כ בלא תקנה לך דפרה דא"נ משייר בקנינו מקום פירות וקאמר ליה לא תקנה לך לגמרי אלא לאחר ל' לא בטלה קניה דמעכשיו. גם זה הכרע שאין הסוגיא זו מתפרשת במעכשיו דוקא ולפיכך השמיטה רבינו הגדול ז"ל דקי"ל כתרי מימרי דר' יוחנן דבפ' האשה שנפלו לה נכסים במעכשיו קנה ואפי' עומדת באגם ובלא מעכשיו לא קנה ומינה דאגם ורה"ר בענין זה שוים הם כל שקנה הגוף בשעת משיכה קנה פירות לאחר ל' בין באגם בין ברה"ר וכל שלא קנה בשעת משיכה קנין הגוף לא קנה באגם אחר ל' כלום וסוגיין בעלמא הכי כדאמרי' בפ' המפקיד איכא בינייהו דקיימא באגם ללישנא דאמרת הרי פרתי קנויה לך מעכשיו קנה ללישנא דאמרת סמוך לגניבתה קנויה לך לא קנה ואפי' לר"נ גופיה לא אשכחן דפליג עליה דר' יוחנן דהא מימרא דר"נ כעין מימרא דרב דימי א"ר יוחנן היא דאוקימנא במעכשיו ומאי אפי' עומדת באגם אפי' עומדת ברשות שאינה קונה לו ואפי' ברה"ר נמי ואורחא דמלתא קאמר דדרכה דפרה באגם אלא רב חסדא ורמי בר חמא דסברי משיכה דהשתא מהניא לבתר זמן כסימטא וכיוצא בה הם שסוברין דר"נ כשלא אמר מעכשיו הוא וסברי נמי דרב דימי א"ר יוחנן בלא מעכשיו הוא ופליגא דרבנן

ואנן לא קי"ל הכי אלא רב דימי ורבין לא פליגי בהא דא"ל מעכשיו ודר"נ נמי לא פליגא ובדא"ל מעכשיו היא ולענין צידי רה"ר אי כרה"ר דמי או לא מצינו לענין ד' אמות של אדם שהן קונות לו בצידי רה"ר דלאו כרה"ר דמי אלא כסימטא כדאיתא בשנים אוחזין וכך אמרו למעלה בפ' אלו נערות דבין לרבנן ובין לר"א צידי רה"ר לאו כרה"ר דמי וקונה בו במשיכה בסימטא ואגם:

דף מו.

כתוב בהלכות חזינן לרבוותא דאמרי לית הלכתא לא כת"ק ולא כר"א אלא הלכתא כר"ש דקתני סיפא ר"ש אומר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה:

השיב הרב ז"ל ואני אומר אם בפירוש אמרו הגאונים שאין הלכה כרבנן במושיב אשתו חנונית או אפוטרופא הדין עם הרב כי בודאי סתם משנה היא והלכתא כוותיה אבל אם סתם אמרו שאין הלכה כר"א ומחלוקתו אלא כר"ש אמת אמרו כי לא באו להוציא המושיב את אשתו חנונית או אפוטרופא מהלכתא ולפטור אותה משבועה אא"כ פטרה אלא לפטור את אשתו מלהשביעה על פילכה ועל עיסתה בין ע"י גלגול בין בפני עצמה דהיינו לאפוקי מדר"א ומחלוקתו דבהא איפלגו דרבנן סברי ע"י גלגול מיהא משביעה ור"א סבר אפי' בתחלה ור"ש סבר דאפי' ע"י גלגול נמי אין משביעה על פלכה ועל עיסתה משום דאמרה אי דייקת בהדאי כולי האי לא מצינא דאידור בהדך ובהא ודאי הלכה כר"ש כיון דחזינן סוגיא דשמעתא לפרושי למלתיה דר"ש אלמא הלכתא כוותיה וכולהו מלתא דר"ש כהלכתא מוקי לה הלכך בהאי נמי הלכה כוותיה ודייקא נמי מדקאמרינן לאפוקי מדר"א ומחלוקתו ולא אשכחן בהו פלוגתא במושיב אשתו חנונית אלא בפלכה ועיסתה בלחוד הוא דפליגי ולאפוקי ממחלוקתן קאמר ולא ממה שהם שוין בו ותו לא מידי. ע"כ דברי הרב ז"ל. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר הגאונים ז"ל בפירוש אמרו שאין הלכה כרבנן במושיב אשתו חנונית דמשביעה וכך תמצא מפורש בהלכות גדולות דאע"ג דהושיבה חנונית או מינה אפוטרופיא בעל כלל כלל לא מצי משבע לה וכן מפורש לרבינו הגאון שהוא קברניטן של בעלי סברא זו בשער הה' משרשי השבועות שלו שהאריך הרבה לפרש שהלכה כר"ש ואין הלכה כמשנתינו ואפי' הושיבה חנונית או אפוטרופיא אין בעלה משביעה בעולם על טענת שמא וכיון שזה דעת הגאונים הדין עם רבינו הגדול שכבר הודה לו הרב ז"ל ומ"מ אין פי' הרב נכון דלר"ש כיון דבשעת תביעה של כתובה משביעין אותה פשיטא שכל הדברים מתגלגלין עליה שהרי משביעין עליה שלא עכבה משל בעלה אפי' שוה

פרוטה שיעלה לה [לפרעון כתובה ואין מוציאין לה] מן השבועה מה שנטלה מפלכה ועיסתה ושאר הוצאות של ביתו ועוד דא"כ ר"ש לקולא הוא והאי כל זמן שתובעת כתובתה אם תבעה כתובתה מבעי ליה כדאתקיף אביי אלישנא דרב ששת דאוקי רבי שמעון כאבא שאול ומתקיף לה אביי הואיל ור"ש לקולא מאי כל זמן דמשמע דשמעיה לת"ק דפטר לה משבועה ואפי' תובעת כתובתה וא"ל כל זמן שתובעת כתובתה לא תפטרנה אם תבעה כתובתה מיבעי ליה וזו היא גי' כל הספרים וכך גורס ומפרש רבינו שלמה וא"כ לפירוקא הדרא קושיא לדוכתה ולשון ר"א ומחלוקתו אינו כמו שפי' הרב לאפוקי ממחלוקתן אלא כאומר לאפוקי מדר"א ומאותו תנא שחולק עליו כענין שאמרו בבכורות בפ"א לעולם אינה מתעברת לא טהורה מן טמאה ולא טמאה מן טהורה לא בהמה מן חיה ולא חיה מן בהמה חוץ מר"א ומחלוקתו שהיו אומרין חיה מתעברת מן בהמה. וכן במס' שבת בפ' שמונה שרצים א"ה דברי ר' יוחנן בן נורי ומחלוקתו אלא ברצון ר"ש וכן בכ"מ. אבל הפי' הנכון לדעת הגאונים שגורסין אלא א"ר פפא כך הוא מדשמעוה ר"ש לת"ק דקאמר הושיבה חנונית אינה נשבעת על פלך ועיסה ור"א קאמר אפי' על פלכה ועיסתה בא ר"ש כמכריע על דבריהם ואמר כל זמן שתובעת כתובתה שבועה זו שלכם מתקיימת שהיורשין משביעין אותה ומתגלגלת עליה שבועה דחנות ושל פלך ועיסה ולפי שהוא מחמיר על דברי ת"ק לומר שנשבעת על פלך ועיסה אמר כל זמן שתובעת כתובתה נשבעת כדברי המחמיר דהיינו ר"א ואם אינה תובעת כתובתה אפי' כדברי המיקל דהיינו ת"ק אינה נשבעת וזה פי' נכון. ורגילין היינו לפרש דלת"ק אינה נשבעת כלל על פלך ועיסה שהוא דבר הנמחל כדאמרי' גבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט ומי שמדקדק עמה בכך אין אדם דר עם נחש בכפיפה הוא ובזה ר"ש מחמיר להשביעה על הכל בשעת תביעת כתובה וזה הלשון היה כתוב מתחלה בהלכה להשביעה ומחקו זכור לטוב:

דף מו:

כתוב בהלכות מאי עבידתיה א"ר יהודה על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה רב נחמן אמר אפוגמת כתובתה הא דא"ר יהודה על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה אסיפא מתנינן לה הלכה מקבר בעלה לבית אביה וכו' וכ"כ בשאר השמועה בשני מקומות דפטורה דמתני' על הפוגמת כתובתה:

השיב הרב ז"ל מתחזי מכלל דבריו דדוקא על הפוגמת כתובתה הוא דמהניא לה פטורא אבל על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה לא מהניא לה פטורא ואפשר כי לשון הגמ'

הביאהו לומר כן שהקשו בגמ' בשלמא למ"ד על הפוגמת כתובתה משום דמסקא אדעתא דמצטרכי לה זוזי ואמרה ליה כתוב לי דלא משבעת לי אלא למ"ד על אפוטרופיא מי מסקא אדעתא דעביד לה אפוטרופיא וכו' ואתחזיא ליה מהאי לישנא דלא מהניא פטורא מסתמא על אפוטרופיא ולא היא דהא תניא בהדיא הרי שלא פטר את אשתו מן הנדר ומן השבועה והושיבה חנונית או שמינה אפוטרופיא ה"ז משביעה כל זמן שירצה הרי שלא פטר הוא דמשביעה הא אם פטר לא אלמא מהניא פטורא לכולהו מילי ועוד ק"ו הוא אם לפוגמת שטענתו בריאה עליה אמרת מהניא פטורא על אפוטרופיא שהיא טענת שמא לא כ"ש ועוד דפשטא דמתני' הכי הוא מתחזי דעל אפוטרופיא הוא דקא פטר לה משום דעלה קאי ומינה סליק אבל פוגמת כתובתה אכתי לא איירי כלל דתיחייב שבועה והיכי מתני דפטורא מהני לה אלא ודאי בלא ספק דאתרוייהו מהני פטורא ופירושא דשמעתא הכי מפרשינן לה דמ"ד על אפוטרופיא אבל על פוגמת לא משום דהאי ודאי והא ספק כדאמרי' ומ"ד על הפוגמת לאוסופי אתא דבתרא הוא ולאשמועינן דאפי' על פוגמת דטענת ברי הוא מהני ואקשינן על מ"ד על אפוטרופיא מהני אבל על פוגמת לא מהני דאי אסקה אדעתה באפוטרופיא דבעית מיניה דנפטרה כ"ש דאסקה אדעתה על פוגמת משום דהאי שכיח טפי דאי אפוגמת לא אסקה אדעתה כ"ש על אפוטרופיא דלא אסקה אדעתה אלא ודאי על כל מילי מסקא אדעתה ובעי' מיניה דנפטריה ואכל מילי מהניא פטורא ומסתברא לי דאכולהו ודאי מהניא לה בר מעד א' מעידה שהיא פרועה מ"ט דמצי למימר לה נהי דהימנית ליך טפי מנפשאי אבל טפי מסהדי לא הימנית ליך ואיכא כי הא מלתא בשבועות פ' שבועת הדיינין ודייקא נמי הכי דהא כולהו אדכרוה לפטורא במתני' ובגמ' בר מהך וש"מ דלא מיפטרא בסתמא כי הנך אלא אם פטרה על זה בפירוש ש"מ. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר באמת כי דברי הרב נכונים ופשטא דגמ' דפטורא דשבועה בין אפוגמת בין על אפוטרופיא מהני לה אבל איני רואה בהלכות לא רמז ולא דבור שיחלוק על זה ומ"ש דאסיפא מתנינן לה לדרב יהודה לומר דברישא הכל מודים דפטורה אפי' אפוגמת כתובה וכן מ"ש בסוף אבל אם כתב לה בין ממני בין מיורשי גובה שלא בשבועה ואפי' היא פוגמת כתובה בין ממני בין מיורשי וכסתם מתני' דקתני אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ואמרי' מאי עבידתה וא"ר נחמן על הפוגמת כתובה כל זה ברור ומפרש הוא שהוא ז"ל מביא ראיה דנאמנות מפורשת דיורשין מהניא לה אפי' לגבות כתובה כגון בפוגמת בין ממנו בין מיורשין ולא אמרי' במפרש אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מן היתומים לא יפרע אלא בשבועה כדרך שהיה אבא שאול מאמינה

באפוטרופיא בין לו בין ליורשיו וכשהיתה גובה כתובתה מן היורשין משביעה והיינו דקתני אבא שאול אומר בין בלא נדר ובלא שבועה בין נקי נדר ונקי שבועה בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה שהנאמנות מועיל לה אפי' מן היורשים אבל מה אעשה דליפטרה לגמרי א"א שאם תבעה כתובתה הכל חוזר ומתגלגל עליה דנשבעת בשעת גביית כתובה שלא עכבה משלהם ומשל אביהם כלום שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה שהרי שזו נאמנת באפוטרופסות ואין נאמנת לגבות לפיכך אמר רבינו שלא אמר אבא שאול כן אלא בנאמנות סתם כגון בלא נדר ונקי נדר דאמרי' לא נתכוון לעקור תקנת חכמים אבל אם פירש בין ממני בין מיורשין גובה מהם בלא שום שבועה דהיינו מתני' דאוקימנא פטורא לתביעת כתובה כגון פוגמת ואע"ג דבאה ליפרע מנכסי יתומין וסובר רבינו ז"ל דלא פליג אבא שאול אסתם מתני' לפום מסקנא דגמ' מדלא אמרי' מתני' דלא כאבא שאול ואלו דברים ברורים הם והוי יודע שר"ח ז"ל מפרש דמתני' דלא כאבא שאול כדסבר אביי למימר קמן בשמעתא דר"ש וכך אמר אע"ג דלא חזינן דלא עמדה דאביי לא איפריכא אלא שאם כתב לה נאמנות מפורש לגבות מן היורשין גובה מהן בלא שבועה ואבא שאול ה"ק בין בלא נדר בין נקי נדר וה"ה לנדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכיון שלא פירש לה תהא נאמנת לגבות אין במשמע הנאמנות של יורשין אלא אפוטרופסות וכיוצא בה אבל לעקור תקנת חכמים בבאה לגבות כתובתה מן היתומין לא. זהו דעת ר"ח ז"ל ומפרש בפירושיו. ורבינו ז"ל חולק בזה מפני שכל עיקר הנאמנות לא בא מתחלה אלא משום גביית הכתובה דמסקה אדעתה פגימה דכתובה ותבעה מיניה מילי הלכך בין ממני בין מיורשי במפרש שתגבה כתובה בלא שבועה (בין ממנו דמי) ומכאן תכיר מי הזקיקו לכתוב ולחזור ולכתוב פטורא דפוגמת כתובה והרי הרווחנו בזה יותר מדאי:

דף מז:

כתוב בהלכות מנכסים משועבדים כיצד מכר כל נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות לא תפרע אלא בשבועה ואע"ג דכתב לה בעלה נאמנות לא תפרע אלא בשבועה ומסתייע הדין סברא מהא דגרסי' בפרק האשה שנתארמלה לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים:

השיב הרב ז"ל הא מלתא תמיהא לן טובא דהתם כבר חב לאחרים מקמי דנפטריה להאיך ואמרי' האי שקרא קאמר ולאישתמוטי נפשיה מבע"ח דידיה קאמר הכא שכבר

קדם נאמנות למכירתו מאי שקרא איכא ולמאי ניחוש לה ואינהו דאפסידו אנפשייהו דזבינו מיניה במקום נאמנות האשה ועוד דקתני בסיפא ה"ז אינו יכול להשביעה לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו ומפרש בתוספתא אלו הן הבאין ברשותה שמכרה להם שנתנה להם במתנה וכי היכי דהאי באין ברשותה לקוחות הם ה"נ הבאין ברשותו לקוחות הם וקתני דאין משביעין אותם במקום נאמנות ותו לא מידי: ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר אבל דברי הגאונים פה אחד שאין נאמנות מועיל לגבי לקוחות וזו הראיה שהרב מביא להאמין אותה מהן אינה מכרעת לפי הגמ' שהרי לפי פשטא השמועה אבא שאול בן אימא מרים חולק על משנתינו לומר שאין נאמנות מועיל לעולם לעקור תקנת חכמים שאמרו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ורמזנו זה למעלה וכבר נתפרש כדברי קצת המפרשים ואין ספק ואין בית מיחוש דכי היכי דלא מהני ליה לאבא שאול בן אימא מרים שום נאמנות לגבות מן היורשין הה"נ וכ"ש דלא מהני ליה שום נאמנות לגבות מן הלקוחות וכך י"ל בלקוחות אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסים משועבדין לא יפרע אלא בשבועה כשם שאמרו ביתומין ולמאי דמוקמי' ר"ש כאבא שאול כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה וכ"ש לקוחות קאמר וכיון שהלכה כאבא שאול למדנו שאין נאמנות מועיל לגבות מן היתומים ולא מן הלקוחות אבל יקשה עלינו לדעת רבינו הגדול שפסק הלכה כמשנתינו וקאמר דמודה אבא שאול בנאמנות מפורש שגובה מן היורשין בלא שבועה וא"כ למה לא תגבה מן הלקוחות דהא מתני' בתרוייהו קתני אינן יכולין להשביעה וליכא מאן דפליג עליה ואלמלא שזה הדין מוסכם אצל הגאונים היינו יכולין לומר שלא אמרה רבינו ז"ל אלא בנאמנות שלאחר שעבוד אבל מכיון שידענו שכל הראשונים אין מאמינין אותה על הלקוחות אפי' קדמה נאמנות למכירה נתברר שלזה רבינו הגדול מתכוין ונאמנות שלאחר שעבוד א"צ ראיה והתימה הגדול שאלו הראיות שהביא ה"ר אברהם כבר עמד עליהן רבינו מדברי ר"ח ז"ל שכתב בפירושיו בלשון הזה מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. יש מי שאומר משנתינו בעת שלא פטרה מן השבועה כלל בפירוש והאמינה לגבות מן המשועבדין ומן היתומים בלא שבועה אבל אם כתב לה ופטרה מן השבועה לגבות בפירוש גובה בין מן היתומין בין מן המשועבדין בלא שבועה וכ"ש אם קנו מידו דתנן נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא הבאין ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך לא הוא ולא יורשיו ולא הבאין ברשותו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה ואשכחינן דפרשי במתניתא דבי ר' חייא אלו

הן הבאין ברשותה כל שמכרה להן או נתנה להן במתנה וכן הבאין ברשותו מי שמכר או נתן במתנה ופי' במשנתינו זו אם כתב לה ופטרה מן השבועה אין לו ולא ליורשיו שהן היתומים ולא להבאין ברשותו שהן הלקוחות להשביע לא אותה ולא ליורשיה ואם מינתה אותם אפוטרופיא (ולא) ואם מכרה כתובתה בטובת הנאתה ובא הקונה לגבות אם נתגרשה ממנו או אם נתאלמנה מן היורשין ואם מכר מן הלקוחות ולא מצינו שיפה כח הלקוחות מן היתומים והלקוחות י"ל הן הפסידו על עצמן ושלא היה להם לקנות מנכסים משועבדים לאחרים וי"א האב יכול להפקיע שבועת היתומים ואין יכול להפקיע שבועת הלקוחות ומעשים בכל יום דאין נפרעים מן המשועבדים ואע"פ שיש להם נאמנות ע"כ דברי ר"ח ז"ל ולא פירש מה יעשה במשנתינו זו לדעת אלו שאומרין מהני נאמנות מן היתומים ולא מן הלקוחות וכן רבינו כתב בהלכות התוספתא שאמרה אלו הן הבאין ברשותה כל שמכרה להן או נתנה להן במתנה וכל זה מוסיף לנו תימה שאנחנו רואין הראשונים מכירין בראיות הללו והן מסדרין אותן לפנינו ואין חוששין לא לדחות ולא לפרש אותן אבל דעתן רחבה מדעתנו הם אינם צריכים לפרש ואין אנו יכולין להבין ובודאי למאי דקאמרי' מעיקרא פטורה על אפוטרופיא דוקא הא דקתני משביע הוא את יורשיה את הבאין ברשותה לאו שבועת הדיינין דגביה דכתובה דאטו משום דהושיבה חנונית לא יפרע כתובה ליורשיה בלא שבועת היורשין אלא כגון שהושיב את אשתו חנונית או שעשאה אפוטרופיא לפקח בנכסיו עד י' שנים ופסק לה שכר למחצה לשליש ולרביע ואם מת אף שהיא נעשית אפטרופיא על היתומים ועל הבאין ברשותו שמכר או שנתן להם נכסיו ואם מתה היא יורשיה מפקחין בנכסים ונוטלין שכרן וכן הבאין ברשותה שמכרה להם זכות שיש לה בנכסים וכן פירשו בירושלמי והוא שנתן לה רשות שיהיו בניה אפטרופסין ושמא אף לדברי האומר פטורה אפוגמת כתובתה הגאונים מפרשים באין ברשותו על דרך זו דומיא דיורשיו כלומר שנתן להם כל נכסיו במתנת ש"מ א"נ במתנת בריא מעכשיו ולאחר מיתה קני מותר נכסים שלו שאין זו נפרעת מנכסים משועבדים שהרי חלק כתובתה שלה בני חורין הוא אצלה אינה נשבעת אלא מפני שהיא כבאה ליפרע מנכסי יתומים דכל שבאה ליפרע שלא בפניו נשבעת בין מחיים בין לאחר מיתה וזו כיוצא בה בנאמנות מפורש מועיל לה שהרי אם חייב מודה נפרעת שלא בשבועה שהודאה שלו הודאה ונאמנות מועיל לה ממנו אבל שאר לקוחות דשבועתן משום חשש קנוניא כמו שמפורש בשבועות לא מהני לה נאמנות ז"ש בהלכות אלמא כל היכא דהוא חייב לאחרים וליכא גביה מהיכא דפרע אין הודאתו הודאה והא נמי דכוותה כלומר דבהא נמי הודאת בעל דין יש בדבר שמא פרעו למלוה

ועכשיו החזיר לו את שטרו כדי לגבות מזה או שמא שובר היה בידו וזה כובש אותו שאין לך נפרע מן המשועבדין שלא יחזירו הם על הלוה קודם שיפרעו לו כלומר כדאמרי' בגט פשוט דאמרי' פייסיה בעה"ב הלכך כיון שאינו נאמן עלינו לומר לא פרעתיו מחייבין המלוה לישבע ואע"פ שקדמה נאמנותו שה"ה והוא הטעם ונכלל עוד בלשון באין ב"ד המשביעין אותה כשהיא נפרעת שלא בפניו וכן מצינו בגליוני ראשונים שאין הנאמנות מועיל לה אלא לנפרעת הימנו שהוא משביעה אבל שלא בפניו לא מהני לה דכי הימנה בפניו משום דאמר אינה מעיזה פניה או כי שמא מפני הנאמנות פרע בעדים ובשובר ואין אנחנו יודעים בהן לפיכך ב"ד משביעין אותה וכשפירש ולא לבאין ברשותי אין ב"ד משביעין אותה שרצה ליזוק בנכסיו ועל כל מי שבא ברשותו האמינה:

דף נו.

כתוב בהלכות מוכרת והולכת עד כדי כתובה וסמך לה עד שתגבה כתובה מן השאר ש"מ שייר אין לא שייר לא מהא שמעינן דלית לה לזבוני אלא עד כדי כתובתה אבל יותר מכדי כתובתה לא. וקשיא לן הא דגרסי' בפ' שני דייני גזילות גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ואוקמה שמואל כששמעו בו שמת ומקשינן ומאי שנא עד כדי כתובתה ופרקינן איהי אפסדה אנפשה ושמעי' מהא דאי לא אמרה גרשני בעלי ניזונת והולכת עד לעולם כו' ואנן מסתבר לן דהכא בדלא אפשר לה לאיתזוני אלא בזבני קרקעות והתם בדאפשר לה לאיתזוני מפירי דמקרקעי ומאגרא דבתי:

השיב הרב ז"ל גברא חזינא תיובתא ופירוקא לא חזינא כי מה שאמרו מוכרת והולכת עד כדי כתובתה לאו למימרא שלא תמכור יותר מכדי כתובה אלא שמשיירת כדי כתובתה כדי שתגבה כתובתה מן השאר כדאיתא בברייתא בהדיא ופירושו קא מפרש ואזיל למלתיה ומאי דתירץ הרב ז"ל דהא דקתני ניזונית בדאפשר לה לאיתזוני מפירי דמקרקעי או מעמלא דבתי ומנא ליה דשקלא מזוני מפירי או מעמלא דבתי והא אפסיקא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזוני בין לכתובה ושניהם אינן נגבין לא משבח ולא מפירות דמתני' היא בהדיא בבכורות ואף לא מן הראוי ואפי' הם קרקעות וכ"ש פירות הקרקעות ועמלא דבתי דאיכא תרתי שהם מטלטלין והם ראוי שהרי יוצאין אחר מיתת הבעל ואם הקלו בפרנסת הבת ליטול מעמלא דבתי שהרי בעלת חוב דאחי היא נקל במזונות האשה והבנות דבעלת חוב דבעל הויא ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי דהא אפי' לבע"ח לא משתעבדי הלכך לא פירוקא ולא תיובתא ליתנהו. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר באמת שכך למדונו רבותינו הצרפתים ז"ל מוכרת למזונות והולכת עד כדי שלא תשאיר אלא כדי כתובה וסמיך לה שתגבה כתובתה מאותו השאר כלומר ולא ממה שמכרה הא אילו רצתה ניזונית לעולם והוא בודאי פי' נכון ואין ענין אחר מתחוור בכאן. אבל מה נעשה לגאונים שהם כולם ז"ל מפרשי' שאינה יכולה למכור אלא כדי כתובתה וכ"כ רבינו הגאון ז"ל ורבי' חננאל ז"ל ואולי הטעם לדבריהם שלא העלו חכמים בתנאי כתובה יותר מן הכתובה עצמה כענין שאמרו אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינה פודה זהו דעתם ואין לי להוסיף ולפרש אלא שיש לי עוד לומר שאין הברייתא הזו קושיא לסברא שלהם כלל דהכי קתני רצתה ניזונית כשאר כל הנשים ואח"כ גובה כתובתה ונמצא שיש לה כדי שתי כתובות כדין הניזונית רצתה גובית כתובתה מתחלה אבל גרשני בעלי זנין אותה סתם עד כדי כתובתה ושוב אין לה כלום ודבר פשוט הוא אבל אנחנו צריכים לדון בענין מ"ש בהלכות מפירי דמקרקעי ומעמלא דבתי שהרב ר' אברהם מספק עלינו את הפשוט ותו שכתב בזו מוציאין אפי' מעמלא דבתי שהוא קולא בפרנסת הבת מפני שהיא כבעלת חוב דאחי ופשרה היא זו שהרי אמרו ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזוני בין לפרנסה וכ"ש מן מטלטלי דקני יתמי דלגבי מקרקעי דאבוהון הויא בעלת חוב דאחי ולא לגבי נכסי דידהו ועמלא דבתי ופירי נמי אם מטלטלי הן הרי אפי' הבת לא תטול כלום ואם כקרקעות הא אלמנה נמי תיזון וז"ש אגבוה עישור נכסי מאיצטרובולי דריחייא מפני שהוא תלוש ולבסוף חברו וס"ל כמחובר דאמי והכי איתא בפ' המוכר את הבית אבל דין פירות למזונות ולפרנסה דין פשוט הוא שאם מת והניח פירות מחוברין אם פירות גמורים הם שאינן צריכין לקרקע כל העומד ליתלש כתלוש דמי ודצריכי לארעא ניזונית מהם כדאיתא בפ' נערה שנתפתתה א' פרנסה וא' מזונות וכתובה שוין הם בדין הזה וה"ה לבע"ח כדאיתמר בגמ' אבל לפירות שלא גמרו שמין אותן ואין בשבחן כלום לכתובה ומזונות כדתנן בבכורות ולא בשבח ופרישו עלה לאתויי שבחא דממילא חפורא והוו שובלי שלפופי והוו תמרי ואע"פ שזה מקולי כתובה ותנאין שלה אומר אני שאף בפרנסה כן לפי שאין לבת בחוב שלה אלא עישור הנכסים שהיו לאב בשעת מיתה דיש לה על האחין לפיכך שמין אותן בשעתן ומה שהשביחו שלהן השביחו שאפי' בע"ח אין שבח מן הלוה אלא כנגד חובו הוא נוטל כדמוכח במציעא ורבינו האי גאון זצ"ל השיב שאין לה עישור בראוי כגון שנפלו נכסים בירושה לאחר מיתת אביהן אצ"ל בתלושין אלא אף במחוברין אין אשה נוטלת מפני שהוא שבח נכסים כמו שפירשנו אלא אם באה לזון מן הקרקע וראו ב"ד שאינה צריכה למכור כלום למה לא תזון מפירות וכי אין להם לב"ד לומר לה טלי שדה פלוני במזונותיך ואכלי פירות זו ודאי

משעבוד שיש לה בגוף הקרקע היא ניזונית ולא עוד אלא שהיא יכולה ליטול לעצמה ולמכור כל הקרקעות לפירותיהן וליזון בדמיהן מה לי הן מה לי דמיהן ופירותיהן וכן בשכר בתים ה"ה ואלו הם דברי רבינו שאמר דמזונא דפירי מעמלא דבתי ודין אמת הוא ופשוט ומ"ש בגמ' מגבינן ואפי' מעמלא דבתי על הדרך שפירשנו הוא שאין מגבין לה כלום מכל מה שעשו נכסים בפירות לפי שהוא שבחן של אחים אלא משכירות הבתים לבד משום דאמרי' שכירות מכירה ליומיה הוא ועישור בדמי הקרקע היא נוטלת זה נ"ל וראיתי שפירשו מעמלא דבתי שהוא השכירות שעשו בתים מחיים דאב ולא הגיע זמן ולפי ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף נעשה השכר כאילו הם פירות מחוברין ונותנין לה. והלשון הראשון דין אמת הוא:

דף נט:

כתוב בהלכות נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון הממאנת והשניה והאילונית אין להם מנה מאתים אבל התוספת יש להן וכ"כ בהלכות באלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט בשלא הכיר בהן אין להם כתובה מנה מאתים אבל תוספת יש להן:

השיב הרב ז"ל ומאחר דמקח טעות הוא אמאי יש להן תוספת בשלמא ממאנת כיון דידע דיכולה למאן ואוסיף לה אדעתא דהכי כתב לה ומתנה הוא דבעי למיתן לה שניה נמי כיון דידע דשניה היא ומפקינן לה מיניה אדעתא למיתב לה מדיליה כתב לה אלא אילונית ואלמנה שלא הכיר בהן כיון דמקח טעות הוא אצלו אמאי יש להן תוספת ובהדיא אמרי' בשמעתא גבי אילונית אי דליתנהו איפכא מסתברא נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה נכסי צ"ב דברשותיה קיימי לית לה והא נכסי צ"ב ודאי כתוספת נינהו ועדיפי מתוספת דהא מבית נשא איתנהו ואפ"ה משום דהויא היא מקח טעות לית לה. ואפשר כי מה ששנו בתוספתא הממאנת וחברותיה אין להם מאתים אבל תוספת יש להם הוא הביאתו לומר כן דס"ל מאי חברותיה שניה ואילונית ואעפ"כ אין הדעת מקבלת כן ואין השכל מודה (חסר כאן) אלא כתובה של אלף דינרין מאבדת ונוטלת בליות שיש לפניה והיוצאה משום שם רע אין לה בליות וזו הברייתא היא ששנויה כאן תניא כוותיה דשמואל ובירושלמי שנאה רבי חגין בר' שמואל אלא שהשיטה מוחלפת בלשונה עם הגמ' שלנו ששנינו נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה יש להן תוספת ושאמרו יוצאות שלא בכתובה אין להן אפי' תוספת אלא שהענין אחד ושתי הגמרות לדין אחד נתכוונו שכל הנשים שאין להם כתובה מתחלתן כגון הממאנת וחברותיה שתחלתן כסופן בין ששנו אותן חכמים בלשון אין להם כתובה בין ששנו בהן יוצאות שלא בכתובה כענין

ששנו בברייתא ביבמות נישאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה כולן אין להם מנה מאתים אבל תוספת יש להן ונשים שיוצאות עכשיו בלא כתובה מחמת קלקול שלהן כגון עוברת על דת וחברותיה שאין סופן כתחלתן שמתחלה הן ראויות לכתובה ועכשיו הפסידו על עצמן בין ששנו אותן חכמים בלשון יוצאות שלא בכתובה בין ששנו בהן אין להם כתובה כגון ששנו ביבמות ובהזורק תצא מזה ומזה ואין לה כתובה ולא פירות כולן אין להם תוספת וכ"ש מנה מאתים למדנו מן הירושלמי הזה דין האילונית שלא הכיר בה שיש לה תוספת וה"ה אלמנה לכה"ג ושניה עצמה שלא הכיר בהן כדברי ר"ח ורבינו ז"ל. ועוד למדנו ממנו שטעו מקצת מחברים שאמרו כ"מ ששנו חכמים לשון אין להם כתובה יש להן תוספת לפיכך כתב לשם מלכות שאינה הוגנת כגון פרס וכל השנויות שמה בפ' הזורק כולן יש להן תוספת וזה ודאי שבוש הוא שהרי כל אותן נשים מפני צד זנות שלהן הם מפסידות כתובה ונאסרות על בעליהן הלכך כעוברת על דת וחברותיה הן ונשים היוצאות שלא בכתובה מיקרו ואין להם תוספת. ומה ששנה רבי חגין דשמואל היוצאה משום שם רע אין לה בליות היא ששנינו בגמ' שלנו קמיה דרב נחמן ור' מנחם בר' יוסי סתימתאה הוא:

דף סא.

כתוב בהלכות מס' קדושין דהלכתא כר"פ ורב שרביא דאמרי שטר אירוסין שכתבו לשמה ולא לדעתה אינה מקודשת דתנן אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהן ואוקמה רב אשי בפ' הנושא בשטרי אירוסין ממש:

השיב הרב ז"ל ואני בעניותי איני רואה את דבריו שהרי רב אשי כך השיב לרבינא דברים הללו לא ניתנו ליכתב שאין העדים כותבין אותן בשטר אלא מדעת שניהם לפי שכל זמן שלא נכתבו אין נגבין אלא מבני חורין ומשנכתבו גובין מן משועבדין ומש"ה לא ניתנו ליכתב אלא מדעת שניהם ואותבינן עלה מהא דתנן הפקחין היו כותבין ע"מ שאזון את בתך ה' שנים כלומר אי סלקא דעתך לא ניתנו ליכתב אלא מדעת שניהם דעד שלא נכתבו כמלוה על פה הם א"כ הפקחין למה כותבין והלא אינן אלא טפשין שעושין ממלוה על פה מלוה בשטר על עצמם אלא ש"מ שעד שלא נכתבו נמי כמלוה בשטר הם וכיון שמשעת המלוה הם צריכין לימלך בבעלי דינין והיינו תיובתיה דרב אשי ופריק ליה מאי כותבין אומרין הדר אייתי סייעתא מהא דתנן אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם ותיובתא היא למאן דפליג עליה דרב אשי והוא רבינא בעל השאלה שהיה מקשה עליו בתחלה והיה רוצה לדחות דברי רב אשי ולומר שניתנו ליכתב שלא מדעת

שניהם ופריק רבינא בשטרי אירוסין ממש ואע"ג דרבינא גופיה הוא דאמר לשמה ושלא מדעתה מקודשת והכא היכי מוקי להא מתני' בשטרי אירוסין וקשיא דידיה אדידיה ל"ק מידי דדחייתא בעלמא היא לומר דלא תסייעיה לרב אשי מהכא ולא משום דרבינא לא ס"ל הא דרב אשי דהוא ודאי על כרחיה בשטרי פסיקתא איבעי ליה לאוקמה דרב אשי כי היכי דלא תקשי עילויה לאידך מלתא ואורחא דתלמודא הכי הוא בכמה דוכתי וכיון דרב אשי ורבינא ורבא כולהו מוקמי לה בשטרי פסיקתא ולא בשטרי אירוסין ש"מ הלכתא כרבא ורבינא בשטרי אירוסין. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר ואנו מה עסקנו במחלוקתן של ראשונים הלואי נעמוד בפשוטות אבל לפרש דעת רבינו הגדול באתי ובודאי שאפי' בפי' הרב אין הדבר נפשט מכאן לפסוק כרבא ורבינא דגמ' הוא דאייתי סייעתא לרב אשי אי בשטרי פסיקתא היא וגמ' הוא דדחי לה בשטרי אירוסין הוא ולא שנו בפסיקתא כלום וכי נמי אמרת דבפסיקתא תנן בשטרי אירוסין לא ידעינן כמאן וליכא למימר הואיל ורב אשי ורבינא ורבא כולהו מוקי לה בשטרי פסיקתא היא לא איתברר מינה כלום באירוסין כדפרישית. אלא שחלוקת הראשונים היא בעל ה"ג פסק כרבא ורבינא וכך השיב רב נטרונאי גאון ז"ל משום דר"פ לגבי רבא תלמיד. ומן מתיבתא שדרו כר"פ ורב שרביא דאינה מקודשת משום סייעתיה דרב אשי כמ"ש בהלכות רבינו ז"ל. ופי' השמועה כך הוא עולה דברים הללו שהם נקנין באמירה ניתנו ליכתב שאם כתבו עדים פסק פלוני לבנו כך וכך ופלוני לבתו כנגדו שיהא כמלוה בשטר הואיל וכתבו קנין אמירה שלהם או אינן אלא מלוה על פה שהרי לא שעבדו עצמן ולא קבלו עליהן בחוב כלום דהא לא אמר זה חייב אני מנה לבני וזה חייב אני לבתי ובההיא הנאה דמיתחתני אהדדי לא גמרי ומקנו למשועבדים הלכך לא הוו כמלוה בשטר אא"כ כתב זה לבנו וזה לבתו חייב מנה בשטר ועדים ופשט רב אשי לא ניתנו ליכתב אלא משועבד הוא ליתן בין כתב בין לא כתב מבני חורין שלו וכן פי' רבינו שלמה ז"ל לא נתנו חכמים כתיבה לדבר שאם באו לחתום עדים בדברים הללו אין טורפין מן המשועבדין דכיון דליכא קנין לא משתעבדי נכסי והסוגיא פשוטה היא שהקשו מן הפקחין היו כותבין דמדקתני הכי אלמא כתיבה מועילה בהן ופריק דהך כתיבה אמירה היא דבין כותב לאומר לא קפיד תנא במקום ששניהן שוין ותרוייהו כתיבה קרי להו ואין במשמע הלשון אלא נתינה כגון ש"מ שכתב כל נכסיו שפירושו נתן. ועוד הקשו מאין כותבין אלא מדעת שניהן ואי ס"ד לא ניתנו ליכתב זכרון דברים בעלמא הוא למה לי דעת שניהם ופריק רב אשי ומוקי לה למתני' על כרחיה בשטרי אירוסין ממש וכדר"פ ורב שרביא וכן הקשו ממתני' דקתני היא ניזונית מנכסים משועבדין מפני שהיא כבעלת

חוב אלמא כתיבה עושה אותן מלוה בשטר והכא כשכתב וכדקתני כותבין ומוקי לה בשקנו מידו דקנין עושה שעבוד גמור וטורף מן המשועבדין דסתם קנין לכתיבה עומד וא"צ למימר כתובו וזו קושיא ללשון שכתב הרב ר' אברהם ז"ל אדמוקי לה בקנין ודחיק לה טובא לגבי בנותיו לימא בשכתב לה ובנות נמי בשכתב דסתמא נמי כותב הוא בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי אינון תהויין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסאי וכתב נמי ברתיך נמי תהא מיתזנאי מנכסאי ה' שנים ומאי קשיא ליה כלל ובפ' הניזקין נמי מוקי לה בשקנו מידו והוא דוקא קנין למעוטי כתיבה סתם לפי שאינן קצובין ובירושלמי בפ' אע"פ מצינו תני כשם שהבעל פוסק כך האב פוסק אלא שהבעל מזכה בכתב והאב אינו מזכה אלא בדברים ובלבד דברים שהם נקנין באמירה היאך עבידה גידול בשם רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך כמה אתה נותן לבתך כך וכך כיון שקדשה זכתה הבת בין הבנות אמר ר' חייא בר רב יוסף שבק גידול רבה ומר זעירתא אלא כיני כמה אתה נותן לבנך כך וכך ולבתך כך וכך כיון שקדשו זכתה בת בין הבנות והבן בין הבנים א"ר זעירא והדא היא זעירתא לא נמצא קונה אשה וכמה מטלטלין בש"פ (ומדעתה) [מעתה] ואין אדם קונה אשה ומטלטלין בש"פ זו היא גמ' ירושלמית. והרי דבר ברור לך בגמ' שלנו דבשטרי פסיקתא מה שהבעל פוסק כגון לזון בת ה' שנים ומה שהאב פוסק הכל נקנה בדברים ודין שניהם שוה. לפיכך יש לנו לפרש שטה זו דה"ק כשם שהבעל פוסק לאשה עצמה כגון תוספת כתובתה שכך פי' באותה גמ' דתוספת כתובה משום שטר פסיקתא הוא מתחייב בה בההיא הנאה דמתחתני אהדדי כך האב פוסק ליתן לה אלא שהבעל מזכה בכתב שאם כתב לה יש לה זכות כתובה כלומר שהיא כמלוה בשטר וגובה מן המשועבדים והאב אינו מזכה אלא בדברים שאין זכותה של אשה אצלו אלא דברים ובלבד דברים שהן נקנין באמירה באותן אנו אומרין שאפי' כתב אינו זוכה בכתיבה הא דברים הנקנין בקנין זכתה לגבות מן המשועבדין היך עבידא ופי' רב גידל בשם רב כמה אתה נותן לבנך וכמה אתה נותן לבתך כיון שקדשו זכתה הבת בין הבנות והקשו עליו דהוה לאשמועינן דאפי' הבן זוכה שאילו זכות הבת בכסף הקדושין הוא נקנה אצל הבעל. ותירצו שאין אדם קונה אשה ומטלטלין בשוה פרוטה הלכך זכותה של אשה בין הבנות ושל בן בין הבנים שוה הוא וחד מינייהו נקט. וזהו פי' הירושלמי לפי דעתינו ועולה הוא כהוגן ומצטרף לדברינו כמה שפירשנו למעלה והאל יצילנו משגיאות:

דף סב:

כתוב בהלכות אמרה גירשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה דייקינן עד כדי כתובתה אין יתר מכדי כתובתה לא ושמעת מינה דליתא הא דגרסי' בגמ' דבני מערבא אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב במזונותיה עד שיפרענה עד פרוטה אחרונה:

השיב הרב ז"ל זו אינה ראיה לדחות אותה שמועה דהכא בב"ד עסקינן ולא בבעל ולא ביורשיו דהכא לא שמעו בו שמת וב"ד היכי משהי לה לכתובתה כדי ליתן לה מזונות אלא ודאי אתיא לבי דינא ואמרה להו גרשני בעלי הבו לי כתובתי או הבו לי מזוני עד דפרעיתו לי כתובתי כשמעתא דבני מערבא אמרי לה בי דינא אנן כתובה לא יהבינן ליך דלמא לאו גרושה את שקלת להו משום מזוני ואי גרושה את ליהוו לכתובתיך והכי הוא דמבעי להו לבי דינא למעבד לה בלא ספק ולאו אשהויי לכתובתה ולזונה לעולם ולא לבי דינא בלחוד איבעי להו למעבד הכי אלא ליורשים נמי היכא דלא שמעו בו שמת הכי בעו למעבד בהדה שלא להפסיד נכסי מורישם שהוא קיים ואילו אפסיקא הלכתא כשמואל דאמר אין פוסקין מזונות לא"א ומוקי לה למתני' בששמעו בו שמת הויא לה האי דוקיא דדאיק הרב מהא מתני' דוקיא דהוה ליה למתני עד שתפרע כל כתובתה מפני שבידם לפרעה מיד וכיון שאין פורעי' אותה מפרנסין אותה ממ"נ עד שיפרעוה כל כתובתה כדעת בני מערבא אלא השתא דליתא לדשמואל האי אוקמתא נמי ליתא ובשלא שמעו בו שמת היא מתניא הלכך יורשים נמי כבי דינא דמו ואין להם רשות לא לפרוע לה כתובתה מיד ולא לזונה יותר מכדי כתובתה אלא זנין אותה עד כדי כתובתה ממ"נ אי משום מזוני אי משום כתובתה וכי מטיא שיעור כתובתה אמרי לה התקבלת כתובתיך וכן הוא העיקר בלא ספק ושמעתא דבני מערבא אין לדחותה מזאת הראיה כלל. ובפ' שנים אוחזין בטלית אסמכי' לה אמתני' דתני מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה עד שיפרענה משלם כלומר מדקתני אע"פ שלא נתן לה כתובתה אלמא כל זמן שלא נתן לה כתובתה שייכא ביה ואית ליה זכיה עילויה ומאי נינהו מעשה ידיה תחת מזונותיה ואפ"ה מציאתה שלה דאי לא שייכא בהדיה כלל מאי אע"פ שלא נתן לה כתובתה וחיי ראשי דבר טוב ומשמעות יפה היא אלא שנדחה שמועתם ממקום אחר כדכתבי' בסיפא. ואין נדחה שמועה ברורה על לא דבר ועוד מ"ש הרב בענין הזה בסוף דבריו ואמר אע"ג דאוקמא שמואל להא מתניתא כששמעו בו שמת ההיא שינויא בעלמא ולא סמכינן עליה גם זה שיבוש הוא דאיפכא מיבעיא ליה שאילו היתה הברייתא כששמעו בו שמת אז היתה ראייתו ראיה מהא מתני'

לדחות את השמועה של בני מערבא כאשר פירשנו למעלה ועכשיו שאינה כששמעו בו שמת אין מכאן ראיה אלא אי איכא למדחיה לשמועתינו דבני מערבא מהא מדחיה מדאמרי' בגמ' דילן עלה דהך מתני' מציאת אשתו שגרשה אע"פ שלא נתן לה כתובה וכו' גרשה פשיטא לא צריכא במגורשת ואינה מגורשת דאמר רבה בר ירמיה כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה וכו' מדאיצטריכא ליה למימר במגורשת ואינה מגורשת שבעלה חייב במזונותיה מכלל דגרושה ממש שלא נתן לה כתובתה אינו חייב במזונותיה והא מלתא פשיטא הות גבייהו שאם היתה גרושה לגמרי אע"פ שלא נתן לה כתובה אין לה עליו כלום וגם הוא אין לו עליה לא במעשה ידיה ולא במציאתה ותו לא מידי: ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר ולדעת בני מערבא האשה הזו שגירשה בעלה במדינת הים ולא פרע לה כתובתה אפי' אמרו לה ב"ד לשום כתובה אנו נותנים לך דמי מזונות הללו על יד על יד הרי יכולה היא לומר ולחזור ולתבוע מזונות עד פרוטה אחרונה של מזונות הללו שהוא פרעון כתובה ותזון ממ"נ אם אשתו אני תנו לי מזונות ואם מגורשת אני עד שתכלה לה פרוטה אחרונה של פרעון תנו לי מזונות אלא עשאו הרב לדינן של בני מערבא כאילו הוא קנס כמסרב לפרוע כתובה שיתן מזונות וב"ד כיון שאין מסרבין ליתן אלא מפני שאינה מבררת גירושיה אין חייבין לזון ולמה לא יקנוס על הבעל שלא פרעה במדינת הים ולא תיזון עליו ממ"נ שעד שיפרענה פרוטה אחרונה אמרו ולא עד שירצה ליתן ועוד שאין דינם משום קנס אלא סבורין הם לומר דמשום שעבוד ממון כתובה היא ניזונית דמזוני וכתובה אגידי בהדדי וכך הם. (חסר כאן):

הדרן עלך ספר הזכות על מסכת כתובות בס"ד